

Riitta Romo

VALKOLAKIN VARMISTUS

Lukion keskeyttämisen ehkäiseminen opiske-
lijoita tukemalla

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

2014

MAMK

University of Applied Sciences

KUVAILEHTI

	Opinnäytetyön päivämäärä 28.4.2014
Tekijä(t) Riitta Romo	Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
Nimeke VALKOLAKIN VARMISTUS - Lukion keskeyttämisen ehkäiseminen opiskelijoita tukemalla	
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa opintojensa keskeyttämisvaarassa olevien lappeenrantalaislukiolaisten ongelmien laadusta sekä tuen tarpeesta. Tähän tarpeeseen yhden ratkaisun voisi tarjota lukiopaja, jossa nuorisotyöllä ja työpajatoiminnalla olisi olennainen rooli. Opintojen keskeyttäminen on yksi syrjäytymisen riskitekijä silloin, kun nuori on kokonaan opintonsa jättävä ns. negatiivinen keskeyttäjä, eikä koulutusmuodosta toiseen vaihtaja. Negatiivisen keskeyttäjän tulevaisuus näyttää huonolta nyky-yhteiskunnassa, kun työelämä vaatii yhä enemmän osaamista ja koulutusta. Niin nuoren itsensä kuin yhteiskunnan kannalta on tehtävä kaikki voitava, jotta opinnot eivät keskeytyisi.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, joka toteutettiin teemahaastatteluin. Haastatellut nuoret opiskelivat Lappeenrannan lukioissa ensimmäisellä ja kolmannella vuosikurssilla. Haastattelut tehtiin huhti- ja toukokuussa 2013. Tutkimustulokset analysoitiin sisällönanalyysillä. Haastatellut nuoret kokivat väsymystä ja ahdistusta, yksinäisyyttä ja oppimisvaikeuksia, mutta niiden vastapainoksi heillä oli läheisistä koostuva tukiverkosto, jolle he saattoivat puhua vaikeuksistaan. Tämä verkosto ei kuitenkaan välttämättä pystynyt tukemaan nuorta opintojen loppuun saamisessa. Mikäli lukioon on tultu vain ammatinvalinnan jatkoajalle, ei opintoihin välttämättä sitouduta, mikä saattaa aiheuttaa opintojen keskeyttämisen.</p> <p>Haastatellut opiskelijat kantavat itse vastuun opintojensa sujumisesta, eivätkä odota koulun järjestävän heille opintoja tukevaa toimintaa. Heidän mielestään esimerkiksi lukiopajatoiminnasta olisi kuitenkin hyötyä monelle opiskelijalle, mikäli sellaista olisi tarjolla.</p>	

Asiasanat (avainsanat) koulutus, lukio, opintojen keskeyttäminen		
Sivumäärä 44	Kieli suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Katja Komonen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Laptuote-säätiö	

DESCRIPTION

 <p>MAMK University of Applied Sciences</p>	Date of the bachelor's thesis 28 April 2014
Author(s) Riitta Romo	Degree programme and option Civic Activities and Youth Work
Name of the bachelor's thesis Ensuring Graduation – Preventing the Discontinuity of High School Studies by Supporting the Students	
Abstract <p>The purpose of this thesis was to produce information on the nature of the problems that some Lappeenranta high school students on the brink of dropping out were facing, and also their need for support, for which one possible solution could be a high school workshop, where youth work and workshop activities would have central roles. The discontinuity of studies is one of the risk factors in social exclusion, when the young person is a so-called negative terminator, and not changing from one form of education to another. The future of a negative terminator looks bleak in modern society, where working life requires more experience and education than before. For the sake of both the young and society, every attempt should be made to prevent the discontinuation of his or her studies.</p> <p>The thesis is a qualitative study which was carried out by means of the theme interview. The interviewed persons were studying in the high schools of Lappeenranta as either freshmen or third year students. The interviews were carried out from April through May in 2013. The research data was analysed with content analysis. The interviewed persons were experiencing tiredness, anguish, loneliness and learning difficulties, but on the other hand they could tell about their problems to close ones and get support from them, but it was uncertain if this network alone could help the young people in finishing their studies. If one picked high school only to get more time to think about what vocation to pursue, the person in question would not necessarily commit to the high school studies, which could lead to the suspension of the aforementioned person's studies.</p> <p>The interviewed students carry responsibility of their studies by themselves and they do not expect support from the school. In their opinion the high school workshop for example could benefit several students, if there was one.</p>	

Subject headings, (keywords)
Education, High School, Discontinuing Studies

Pages	Language	URN
44	Finnish	

Remarks, notes on appendices

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	LUKIO-OPINTOJEN KESKEYTTÄMINEN	3
2.1	Yleistä lukio-opinnoista.....	3
2.2	Mitä keskeyttäminen tarkoittaa käsitteenä.....	4
2.3	Keskeyttäminen tilastojen valossa.....	6
2.4	Keskeyttämisen syitä	7
2.5	Tukitoimet.....	13
2.6	Säätiöstä katsottuna	16
3	TUTKIMUSPROSESSIN ETENEMINEN	18
3.1	Tutkimusongelma	18
3.2	Teemahaastattelu aineistonkeruumetodina.....	20
3.3	Aineistonkeruuprosessin eteneminen	21
3.4	Aineisto ja analyysi.....	24
4	TULOKSET	25
4.1	Opintojen viivästymisen tai keskeyttämisuhan taustatekijät	25
4.2	Opiskelijoiden kokema tuen tarve	32
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	35
	LÄHTEET.....	38
	LIITE 1. Haastattelurunko	44

1 JOHDANTO

Ammatillisten opintojen keskeyttäminen ja ilman ammatillista tutkintoa jääminen nähdään nuorten syrjäytymisessä suurimpana tekijänä (jo esim. Takala 1992, 16 ja edelleen Harinen & Halme 2012, 65). Etenkin näinä nuorisotakuun aikoina opintojen keskeyttäminen ja nuorten syrjäytyminen on ollut runsaasti esillä tiedotusvälineissä ja yhteiskunnallisessa keskustelussa. Erilaisia syitä opiskeluhaluttomuuteen etsitään kodeissa, kouluissa, seminaareissa ja työryhmissä, ja syitä löydetäänkin - ainakin kodeista ja kouluista. Hyviä tuloksia keskeyttämisvaarassa olevien tukemisessa on saatu aikaan esimerkiksi työpajakoulujen ja kopparitoiminnan yhteistyöllä.

Tähän samaan syrjäytymiskeskusteluun on otettava mukaan myös lukion keskeyttävät nuoret, jotka ovat paljon näkymättömämpi ryhmä, toki pienempikin. Valkolakin saaminen saattaa jäädä joskus hyvin pienestä kiinni. Kirjoituksetkin saattaa olla läpäisty, mutta muutama kurssi jää suorittamatta, jolloin opiskelija tuntee pudonneensa putkesta, eikä enää omin voimin pysty suunnittelemaan jatkoa, vaan opinnot venyvät ja jopa keskeytyvät.

Lukion keskeytymistä ehkäisemään on Lappeenrannassa lukioiden opinto-ohjaajien taholta toivottu perustettavan lukiopajatoimintaa, joka veisi opiskelijan hankalan vaiheen yli. Lukiopajalla nuori voisi suorittaa soveltuvia kursseja, esimerkiksi erilaisia projekteja, jotka on ennalta sovittu ja hyväksytty lukio-opetukseen. Myös omassa opilaitoksessaan opiskelija voisi pajalla ollessaan suorittaa kursseja yksilöohjaajan tukemana.

Minun opinnäytetyöni on tarkoitus olla lukiopajan esiselvitys. Hain vastauksia seuraaviin tutkimusongelmiin: mitkä tekijät vaikuttavat lukio-opintojen viivästymiseen tai keskeyttämishuonokseen, ja millaista tukea opiskelijat kokevat tarvitsevansa saadakseen lukio-opintonsa loppuun. Laadullisen tutkimukseni kohderyhmänä olivat Lappeenrannan lukioiden opiskelijoista haastateltaviksi ilmoittautuneet keskeyttämishuonokseen alla olevat tai opinnoissaan viivästyneet nuoret, jotka löysin haastateltaviksi lukioiden opinto-ohjaajien avulla. Selvitykseni perusteella otan kantaa siihen, millaista toimintaa lukiopajalla tulisi olla, ja liitän näin opinnäytetyöni yhteisöpedagogin toimintakenttään.

Henkilökohtainen kiinnostukseni aiheeseen lähti sekä omien lasteni että työssäni Laptuote-säätiön työhönvalmentajana tapaamieni nuorten vaihtelevista lukiokokemuksista. Monilla lukio-opintonsa keskeyttäneillä tilanne ei ole monen vuoden jälkeenkään edennyt, vaan nuoret ovat jämähäneet opiskeluelämän ulkopuolelle harmittelemaan, miten jatko-opinnot ovat tavoittamattomissa ilman ylioppilastutkintoa. Olisivatko nämä lukio-opintonsa keskeyttäneet nuoret tarvinneet enemmän tukea ja miten sitä olisi voitu tarjota? Vai onko meidän vanhempien ja opettajien hyväksyttävä lukion keskeyttäminen nuoren henkilökohtaisena ratkaisuna ja hänen koulutuspolkunsu yhtenä vaiheena, toivottavasti ei kuitenkaan minään lopullisena epäonnistumisena? (Komonen 2001.)

Nuorisotakuuseen kuuluva koulutustakuu takaa jokaiselle nuorelle mahdollisuuden hankkia peruskoulun jälkeinen tutkinto. (Nuorisotakuu 2013.) Tämä mahdollisuus ei saa tarkoittaa pelkästään opiskelupaikkaa, mikä sekin on tietysti jo paljon ja useimpien riittääkin, vaan takuuseen on kuuluttava myös se tuki, minkä opiskelija tarvitsee saadakseen opintonsa suoritettua. Nuorisotakuu elää toista vuottaan, ja on jo ennättänyt kyllästyttää osan sekä kohteistaan että toimijoista, kun aina ei tunnu siltä, että mikään olisi muuttunut.

Tähän saumaan on sopivasti ilmestynyt kirjoituskokoelma, jonka toimittajat Gretschel ym. (2014, 9 - 15) kirjoittavat johdannossaan nuorisotakuun olevan sosiaalinen brändi, kehys kaikelle nuoriin liittyvälle keskustelulle. Pamfletin 55 kirjoittajaa tarkastelevat takuuta luultavasti ainakin yhtä monesta näkökulmasta. Toimittajat summaavat kirjoittajien pitävän yhteiskuntatakuuta tärkeänä yhteisvastuullisuutena, mutta puheenvuoroissa nousee esille kuitenkin, ettei ole olemassa yhtä ainoaa normatiivista nuoruutta, vaan erilaisia nuoria moninaisine tarpeineen. Yhden heterogeenisen ryhmän muodostavat lukio-opintonsa keskeyttämisvaarassa olevat nuoret.

2 LUKIO-OPINTOJEN KESKEYTTÄMINEN

2.1 Yleistä lukio-opinnoista

Lukiolaissa säädetään nuorille ja aikuisille annettavasta perusopetuksen oppimäärään perustuvasta yleissivistävästä lukiokoulutuksesta, joka ensimmäisen pykälän mukaan antaa opiskelijalle valmiudet aloittaa yliopisto-, ammattikorkeakoulu- ja lukion oppimäärään perustuvat opinnot ammatillisessa koulutuksessa. (Lukiolaki 629/1998.)

Lain toisessa pykälässä luetellaan lukiokoulutuksen komeat tavoitteet: vähintään 75 kurssin laajuiset opinnot tukevat opiskelijoiden kasvamista hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi. Opinnot antavat opiskelijoille jatko-opintojen, työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi lukio-opintojen pitäisi tukea opiskelijoiden edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen. Tämä kaikki määrätään lukiokoulutuksen tehtäväksi yhteistyössä kotien kanssa.

Suomalaisen koulutusjärjestelmän kantava periaate on koulutuksellinen tasa-arvo, kaikkien kansalaisten yhtäläinen mahdollisuus saada koulutusta. Korkea-asteen koulutukseen voi hakea yhtä lailla ylioppilas ja ammatillisen perustutkinnon suorittanut. Peruskoulun jälkeen lukioon hakeutuvien määrä on viime vuosina hitaasti laskenut. Vuonna 2011 peruskoulun päättötodistuksen sai 63 200 oppilasta. Heistä 50 % jatkoi lukioon, tytöistä 58 % ja pojista 42 %. (Tilastokeskus 2012.)

Oppivelvollisuus päättyy peruskoulun päättötodistukseen tai 17 vuoden ikään, mutta senkin jälkeen yhteiskunta esittää vaatimuksiaan. Nuoret valitsevat itse, mitä haluavat opiskella peruskoulun jälkeen, mutta jotakin on valittava. Harva työllistyy enää suoraan peruskoulusta. Valtion lisäksi nuoren valintoja ohjaa edelleen sosiaalinen tausta. Varsinkin äidin koulutustaso korreloi jälkikasvun opintoihin hakeutumisen tai hakeutumattomuuden kanssa. (Puuronen 2006, 166.) Osansa opintojen keskeyttämisessä voi olla silläkin, millä perusteella lukio-opintoihin on alun perin hakeuduttu ja millä asenteella opinnot on aloitettu. Usein lukio-opintoihin haetaan, jotta saadaan lisää aikaa miettiä, mille alalle haluaisi kouluttautua.

2.2 Mitä keskeyttäminen tarkoittaa käsitteenä

Keskeyttämistilastossa keskeyttämisellä tarkoitetaan vuoden aikana tapahtunutta perusasteen jälkeisen tutkintotavoitteisen koulutuksen keskeyttämistä. Keskeyttämistiedot on saatu seuraamalla syyskuussa XXXX opiskelleiden tilannetta vuoden päästä, syyskuussa XXXX+1. Mikäli henkilö ei jatkanut opiskeluaan tai ei suorittanut tutkintoa tuohon mennessä, hänet on laskettu keskeyttäneeksi. Lukio-opintonsa keskeyttäji-en määrä on vaihdellut kymmenen viime vuoden aikana 3,7 ja 4,5 prosentin välillä. (Tilastokeskus 2012.) Usein keskeyttämistietoja tarkastellaan koulutussektoreittain, kuten tässäkin lukiokoulutuksen osalta, mutta Tilastokeskus tuottaa tietoja myös oppilaitoksittain, koulutusaloittain ja maakunnittain.

Kouvo ym. (2011, 7 - 11) kirjoittaa tutkimuskatsauksessaan opintourista tehtyihin tutkimuksiin perustuen, että koulutussuunnittelun kannalta ideaalitalanne on ollut suoraa koulutusura peruskoulusta jatko-opintoihin ja edelleen töihin ilman välivuosia. Yhteiskuntakehitys on ollut monenlaisten muutosten alla, ja samalla ovat muuttuneet koulutukseen osallistumisen muodot ja se, mitä nuoret koulutukselta odottavat. On tapahtunut monimuotoistumista ja yksilöllistymistä. Sellaisessa tilanteessa nuorilta vaaditaan taitoja tehdä oikeita valintoja, ja jos ne kuitenkin osoittautuvat vääriksi, on osattava tehdä korjausliikkeitä ja muuttaa kurssia. Tähän eivät luonnollisestikaan kaikki opiskelijat pysty ilman ohjausta.

Tutkimuskatsauksessa käsitellyissä tutkimuksissa puhutaan lähikäsitteistä opintopolku, opintoura, koulutusura ja opinpolku. Tutkijat määrittelevät termejä hiukan eri tavoin, eivätkä ne missään tapauksessa synonyymejä olekaan, mutta yhteistä niille on kuitenkin, että ne pitävät sisällään kunkin opiskelijan henkilökohtaisen koulutushistorian etenemisineen, keskeyttämisineen, vaihdoksineen ja valmistumisineen. Aina polku tai ura ei siis ole lineaarinen, vaan siihen voi kuulua katkoksia ja takaisinpäin siirtymistäkin. Suomessa siirtyy noin 97 % ikäluokasta samana vuonna perusasteelta lukio-opintoihin tai ammattiopintoihin, mutta siirtymävaihe toiselta asteelta korkeakoulutukseen käy hitaasti. Valtiovallan tavoitteena onkin nopeuttaa sekä opiskelemaan pääsyä että valmistumista, sekä vähentää opintojen keskeyttämistä. (Opetusministeriö 2008.)

Kouvon ym. (2011, 18.) tutkimuskatsauksessa muistutetaan, että keskeyttäminen on moniulotteinen käsite. Keskeyttämisen merkitys riippuu siitä, kenen näkökulmasta asiaa katsotaan, ja ketkä koulutuksen keskeyttäjäiksi luetaan. Kirjoittajat mainitsevat tutkimuksia, joissa yhdeksi keskeyttämisen muodoksi luetaan koulutusalan vaihtaminen. Keskeyttäminenhan kysymyksessä onkin, mikäli tarkastellaan sen oppilaitoksen näkökulmasta, josta opiskelija lähti opintojensa ollessa kesken. Yksilön näkökulmasta voi ajatella, että kysymyksessä on keskeyttämisen sijasta vaihto, mikäli uusi ja mieluisampi opinahjo on jo valmiina. Koulutusjärjestelmän ja yhteiskunnan näkökulmasta keskeytynyt koulutus on ollut resurssien tuhlausta, mutta pitkällä tähtäyksellä omempaan koulutukseen siirtyminen lienee hyödyllistä kaikkien kannalta.

Myös Kuronen (2011, 20 - 23) jakaa Komosta (2001) myötäillen keskeyttäjät määrittellen heidät keskeyttämishetken mukaan kolmeen ryhmään: Positiivisia keskeyttäjiä ovat määräaikaiset keskeyttäjät ja vaihtajat, negatiivisia puolestaan varsinaiset keskeyttäjät. Kurosen mukaan koulupudokkuus merkitsee vain osalle nuorista myös yhteiskuntapudokkuutta, joten vain heidän keskeyttämisensä ehkäisyyn pitäisi uhrata paukkuja, vaikka positiivinenkin keskeyttäminen tietysti hidastaa opiskelijoiden valmistumista ja siten aiheuttaa yhteiskunnalle ylimääräisiä kustannuksia.

Kouvo ym. mainitsee opintojen keskeyttämistä tutkivan yhdysvaltalaisen Tinton (1975) mallia käytettävän usein pohjana vastaavissa tutkimuksissa. Tinto jakaa keskeytykset pakotettuihin ja vapaaehtoiisiin. Ensiksi mainitussa syy on akateeminen, opiskelija ei läpäise kursseja, jälkimmäisessä puolestaan syy voi olla melkein mikä tahansa opiskelijan henkilökohtaisista ominaisuuksista, perhetaustasta ja aikaisemmista opiskelukokemuksista lähtien jotakin, joka vaikeuttaa hänen sitoutumistaan opintoihinsa. Kouvon ym. mukaan Tinto korostaa lopullisen syyn löytämisen tärkeyttä. (2011, 19 - 20.)

Koulutusalan vaihtaja on tehnyt harkitun keskeyttämisen jatkaakseen opintojaan toisaalla, mutta tyhjän päälle jättäytyvä motivaatio-ongelmien, oppimisvaikeuksien, psyykkisten ongelmien tai henkilökohtaisen kriisin lannistama opiskelija saattaa jäädä lopullisesti koulutuspolun pysäkillä. Tällainen koulutusjärjestelmästä irtautuminen voi johtaa syrjäytymiseen muillakin elämänalueilla.

Opintojen keskeyttämisestä löytyy tilastotietoa, ja varsinkin ammatillisten opintojen kohdalta myös tutkimuksia syistä ja ehkäisystä, mutta lukion keskeyttämistä on tutkittu vähemmän. Ehkä syynä on keskeyttäjien pieni määrä. Samoin opetusministeriön muistiossa pahoitellaan, ettei ole olemassa seurantatietoa keskeyttäjien elämäkulusta keskeyttämishetkeä pitemmälle. (Opetusministeriö 2007:2, 9.)

Yhdyn muistion toiveeseen, että tarvittaisiin tietoa, miksi keskeyttäjät ovat jääneet kokonaan ilman toisen asteen tutkintoa. Työhönvalmennusasiakkaissani lukion keskeyttäneet, edelleen vain peruskoulun varassa olevat nuoret aikuiset harmittelevat lähes poikkeuksetta lukion kesken jäämistä, vaikka ovat edelleen sitä mieltä, että siinä tilanteessa he eivät voineet muuta. En voi olla ajattelematta, että heidän tilanteensa olisi aivan toinen, mikäli ongelmiin olisi tuolloin löytynyt ratkaisu tai ainakin opintoihin tukea, jonka avulla opiskelu olisi voinut jatkua. Keskeytynyt koulutus tulee lisäpainolastiksi silloin, kun nuorella on jo muita ongelmia, joiden takia hän on syrjäytymisvaarassa. Tilanteen korjaaminen on sitä vaikeampaa, mitä kauemmin koulutuksen keskeyttämisestä on. Näen lukiopajan hyödyn siinä, että lukiopajalla opiskelija voisi kerätä voimia ja samalla säilyttää siteen kouluun ja opintoihinsa, jopa suorittaa kursseja tukiverkon avulla.

2.3 Keskeyttäminen tilastojen valossa

Tilastokeskus kerää kaikilta oppilaitoksilta sähköisesti henkilö pohjaiset opiskelija- ja tutkintotiedot kaikista tutkintoon johtavista koulutuksista. Tilastokeskus julkaisee keskeyttämistiedot perusasteen jälkeisestä koulutuksesta vuosittain maaliskuussa. Tilastot kertoivat maaliskuussa 2013, että lukuvuoden 2010/2011 aikana tutkintoon johtavan koulutuksensa keskeytti 5,7 prosenttia opiskelijoista. Koulutustasoittain keskeyttämisprosentit olivat: lukio 4,0, ammatillinen koulutus 9,1, ammattikorkeakoulu 8,8 ja yliopisto 6,5 prosenttia. Yhteensä opiskelijoita tilastossa oli 489 729, joista 7,3 % keskeytti opintonsa omassa koulutussektorissaan, 1,6 % vaihtaakseen koulutussektoriaan, mutta 5,7 % keskeytti opintonsa kokonaan. Naisopiskelijat keskeyttivät miehiä useammin ammatillisen koulutuksen, miesopiskelijat puolestaan lukio-, amk- ja yliopistokoulutuksen. Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneitä lukuun ottamatta yli puolet koulutuksensa keskeyttäneistä jatkoi opintojaan toisaalla tai aloitti työt.

Lukiolaisten osalta tiedonkeruun kohteena ovat tutkintoon johtavassa lukiokoulutuksessa olevat opiskelijat 20.9. kunakin vuonna. Tutkintoon johtavaksi lukiokoulutukseksi katsotaan ylioppilastutkintoon tähtäävä koulutus eli lukion koko oppimäärään johtava koulutus, sekä neljä harvinaisempaa lukiokoulutusta, jotka ovat kansainväliseen ylioppilastutkintoon, Reifeprüfung-tutkintoon, Gymnasieexamen-tutkintoon ja European Baccalaureate -tutkintoon eli EB-tutkintoon johtava koulutus.

Tilastokeskus kertoo, että vuonna 2012 tutkintotavoitteisessa lukiokoulutuksessa opiskeli 107 400 opiskelijaa. Opiskelijamäärä pieneni edelleen, kuten se on tehnyt jo pitkän aikaa ja oli 1,5 prosenttia edellisvuotta alhaisempi. Lukiokoulutuksen opiskelijoista oli naisia 57 prosenttia. Opintonsa keskeytti siis tasan neljä prosenttia opiskelijoista, mikä on aivan sama luku kuin edellisvuonna. Kun luvusta vähennetään koulutussektorin vaihtajat, joita oli 2,3 %, kokonaan tutkintoon johtavat opintonsa keskeytti vain 1,7 % lukiossa opiskelleista. (Tilastokeskus 2013.) Prosenttiluvun taakse jää siis alle 2 000 henkilöä koko maassa erilaisine syineen ja tilanteineen, mutta jokaisen heistä elämään opintojen keskeyttäminen tulee vaikuttamaan jollain tavalla.

2.4 Keskeyttämisen syitä

Eri koulutusohjelmissa on tutkittu paitsi opintojen keskeyttämisen syitä, myös muita opiskeluun liittyviä ilmiöitä kuten lukivaikeuksia, kokemuksia masennuksesta, päihitteiden käyttöä, puutteita tiedonhankintataidoissa, oppimisympäristöä ja stressiä, vain muutamia mainitakseni. Lukion keskeyttämistä on kuitenkin tutkittu huomattavasti vähemmän kuin muiden toisen asteen koulutusten keskeyttämistä, ehkä siitä johtuen, että kysymyksessä on huomattavasti pienempi joukko opiskelijoita, joten tuloksista on vaikea tehdä yleisiä johtopäätöksiä. Vai onko ajateltu kysymyksessä olleen vain opiskelijoiden, joiden rahkeet eivät riittäneet lukio-opiskeluun, ja he siten seuloutuvat pois kuin luonnonvalinnalla ikään?

Erilaisia vaikeuksia ja ongelmia käsitelleiden tutkimusten lisäksi tutustuin myös tutkimukseen lukiossa hyvin menestyvistä oppilaista. Eskola ja Suorantahan (1998, 35) kehottavat, että jos tutkit saituria, tutki myös tuhlaria eli tässä tutkimuksessa koulussa viihtymättömien ja keskeyttämisvaarassa olevien lisäksi niitä, jotka viihtyvät ja miksi

viihtyvät. Vahtera (2007) toteaa psykologian väitöskirjassaan näiden nuorten olevan optimistisia, halukkaita tekemään työtä tavoitteidensa eteen ja kyvykkäitä keskittymään olennaiseen. Miten tuollaiseen onnistumisen kierteeseen sitten päästään? Tuskin kukaan haluamalla haluaa olla pessimistinen, laiska ja levoton sählääjä.

Lukion opinto-ohjaajan työnsä kautta nuorten hyvinvointia ja opintomenestystä sekä vanhempien ja koulun osuutta niihin tutkinut Vahtera kysyy Nuorisotutkimus-lehden artikkelissa (4.2008, 52 - 65), miten nuorten oppimista ja hyvinvointia voisi edistää. Kirjoittaja mainitsee useiden tutkijoiden, mm. Banduran, pitävän pystyvyysuskomuksia ja suoritusmotivaatiota opintomenestyksen parhaina ennustajina yliopistossa, miksei siis lukiossakin, jossa ainakin osa opiskelijoista kykenee arvioimaan omia kognitiivisia taitojaan. Näin pystyvyysuskomukset ja suoritusmotivaatio yhdessä opiskelutaitojen kanssa tulevat entisestään kirkastamaan sosioekonomisten tekijöiden ja aikaisemman opintomenestyksen luomaa kuvaa kristallipallossa.

Kun ajattelen esimerkiksi omalla kohdallani yhteisöpedagogiopintojen aloittamista, tai tilannetta, jossa työnantaja tarjoaa työtehtäviä, joita en ole aikaisemmin tehnyt, voin jo tällä elämäkokemuksella luottaa, että kyllä minä niistä selviän jollain tavalla, ja uskallan siis ottaa haasteen vastaan. Vahtera (mts. 52 – 65) yhtyy aikaisempiin tutkijoihin kertoessaan, että näin ihmiset yleensäkin menettelevät haasteellisessa tilanteessa: he arvioivat etukäteen onnistumismahdollisuuksiaan.

Tutkimuksissa on havaittu, että ihmisillä on käytössään erilaisia ajattelu- ja toimintastrategioita, jotka edistävät tai huonontavat onnistumismahdollisuuksia. Kun uskoo onnistuvansa, tekee töitä asian eteen, ja tavoite toteutuu. Ellei usko, valmistautuu jo etukäteen selittelemään epäonnistumistaan, jos edes uskaltautuu yrittämään. Kuinka ollakaan, ne nuoret, jotka etsivät haasteita ja kehittävät taitojaan, voivat hyvin, kirjoittaa Vahtera. Myös monen muun tutkijan suusta kuultua on, että kun vanhemmat luottavat (sopivasti) lapsen taitoihin, lapsi onnistuu, mikä ruokkii tulevaakin onnistumista.

Vahtera (2007) seurasi väitöskirjatutkimuksessaan oppilaita koko lukion ajan ja vielä 1,5 vuotta sen päättymisen jälkeenkin. Vähintään kahdeksikon keskiarvolla lukioon tulleet oppilaat olivat pääsääntöisesti viihtyneet hyvin jo yläkoulussa ja viihtyivät edelleen lukiossa. Nämä optimistiset oppilaat kokivat opettajansa työstään innostuneiksi ja kannustaviksi, vanhempansa positiivisiksi ja hyväksyviksi, ja nämä asiat oli-

vat yhteydessä hyvään opintomenestykseen. Sen sijaan mielialaltaan masentuneilla oppilailla oli negatiivisia kokemuksia sekä koulussa että kotona, he välttivät haastavia tehtäviä ja arvioivat opintomenestyksensä pessimistisesti. Vahtera toteaa, että lukion opettajat tukevat opiskelijoitaan parhaiten suhtautumalla optimistisesti heidän oppimiseensa, kannustavasti heidän sosiaaliseen aktiivisuuteensa, ja ohjaamalla heitä arvioimaan omaa oppimistaan taitavasti. Siis toimimalla aivan kuten hyvät vanhemmat edellisessä kappaleessa.

Metso (2008, 7 – 12) selvitti pro gradu-tutkimuksessaan toisen asteen koulutuksensa keskeyttäneiden nuorten kokemuksia keskeyttämisprosessista, ja siihen johtaneita syitä, sekä sitä, mitä vaikutuksia keskeyttämisellä oli ja olisiko se ollut jotenkin estettävissä. Erityispedagogiikan alaan kuuluva tutkimus keskittyi mielenterveysongelmiin. Metso toteaa mielenterveysongelmien tulevan usein esille jo peruskoulussa, mutta siellä oppilaista pidetään enemmän huolta kuin toisen asteen koulutuksessa. Toisella asteella ei ole tarpeeksi mielenterveyskuntoutujille soveltuvia opiskelupaikkoja, ja siksi aloitetun koulutuksen keskeyttämisvaara on heillä erityisen suuri. Nuoret salaaivat mielenterveysongelmansa halutessaan aloittaa uudessa koulussa, mahdollisesti uudella paikkakunnallakin, puhtaalta pöydältä.

Metso kertoo nuorten aloittavan yleensä toisen asteen opintonsa innostuneina ja toiveikkaina, ja odottavat opiskelun eroavan positiivisesti peruskoulusta. Motivaatio on korkealla ja samanhenkisten opiskelukavereiden seura innostaa lisää. Kun opiskelun sisältö tuottaa pettymyksen, eivät mielenterveysongelmaiset lukio-opiskelijat koe jaksavansa uuden elämäntilanteen tuomien monien paineiden kanssa. He pohtivat, tapahtuiko keskeyttäminen, tai luovuttaminen, jo siinä vaiheessa, kun poissaoloja rupesi olemaan, vai vasta silloin, kun teki virallisen keskeyttämisilmoituksen. Monet nuorista olivat vihjailleet opettajilleen vaikeuksistaan, mutta jäivät ilman vastakaikua. Vaikeuksien pahennuttua he katsoivat, etteivät olisi pystyneet enää jatkamaan opintojaan tuenkaan avulla. Useissa tapauksissa oppilaitos ei edes tiedä syytä, siis ei ota selvää, miksi opiskelija keskeyttää opintonsa. Vaikeaa todellisen syyn selville saaminen olisi, kun nuoret jättävät kertomatta mielenterveysongelmistaan ja sanovat keskeyttämisen syyksi pettymisen koulutukseen ja opintojen sisältöön. (Metso 2008, 39 – 45.)

Tämä saa miettimään, mikä olisi se taho, jolle nuori voisi kertoa myös mielenterveysongelmistaan. Jos koululla herää huoli (enemmän luvussa 3.3) nuoresta, ja hän saisi

niin halutessaan ottaa etäisyyttä kouluun ja siirtyä joksikin aikaa lukiopajalle, olisiko tämä mielenterveyttä ja jaksamista tukeva ympäristö? Kävisikö niin, kuin Metson (2008, 51) mukaan Kivirauma (1995) huomasi käyvän tarkkailuluokan oppilaita tutkiessaan, että oppilaat rupesivat uudelleen pitämään koulunkäynnistä tarkkailuluokalle päästessään tai joutuessaan? Kissa on nostettu pöydälle, enää ei tarvitse yrittää peitellä mitään, vaan voi keskittyä koulun käyntiin ja luottaa siihen, että ympärillä on ihmisiä, jotka tietävät, mitä tehdään. Samoin kolmannella sektorilla on pitkään toimittu moniongelmaisten nuorten kanssa ja osataan olla nuorelle luotettava, turvallinen aikuinen. Siksi lyhyempi tai pitempi jakso lukiopajalla saattaisi voimauttaa nuorta lukio-opintojensa jatkamiseen. Komonen (2007) sanoo useissa tutkimuksissa nousseen esille sen, että pajojen sosiaalinen ja palkitseva ilmapiiri on nuorille tärkeää. Vaikka nuoret ”joutuvat” pajalle yhteiskunnan puuttuessa heidän asioihinsa, he viihtyvät pajoilla, koska siellä saa keskittyä pohtimaan omaa tilannettaan ja tulevaisuuttaan. (Komonen 2007, 33.)

Metso (2008, 13) sanoo yhteiskunnan monimutkaistuneen, minkä johdosta nuorten reitti opinnoista työelämään on myös mutkistunut. He tekevät uraa jo opinnoissaan kokeillen erilaisia koulutuksia vaihtaen kiinnostuksen mukaan alalta toiselle. Komonen (2001, 83) taas kirjoittaa, että sitä mukaa, kun koulutukset ovat pidentyneet, niitä myös keskeytetään enemmän. Komosen mielestä keskeyttäjiä ei saa laittaa samaan nippuun. Hän kysyy, mitä nuoret odottavat koululta ja koulutukselta, ja vastaa keskeyttämisen voivan olla myös kritiikkiä koulutyön sisältöä kohtaan sekä pettymistä koulutuksen turhiin lupauksiin, kun työllistymisestä ei olekaan takeita. Opiskelumoraalin ylläpitämiseksi sanottakoon tähän, että vaikka koulutus ei takaa työpaikkaa, on koulutuksesta syrjäytyminen kuitenkin vielä epävarmempi tie.

Puuronenkin (2006, 263) toteaa elämänkulun monimutkaistuneen. Nuoruus on pidentynyt ja kasvanut merkitykseltään, eikä aikuisuuteen siirtyminen ole enää suoraviivaista. Nuoruudessa hankitaan kompetenssia ja luodaan kehittymisedellytyksiä myös myöhempää, mielellään elinikäistä oppimista varten. Yhteiskunta odottaa paljon nuorisolta, mutta nuoriso saattaa haluta ratkaista asioita eri tavalla, kun sen arvot ja ideologia voivat poiketa paljonkin vallitsevista.

Puuronen (2006, 158) esittelee Ziehen tutkimusta, jonka mukaan nuoruudessa vaikuttavat vastakkaiset pyrkimykset, regressio eli halu palata entiseen turvalliseen, ja prog-

ressio, halu pyrkiä uutta kohti. Puurosen mukaan Ziehe väittää, ettei koulu hyväksy regressiota, mistä seuraa häiriköintiä, mutta ei progressionkaan aikaansaamaa mielihyvää asioiden hallitsemisesta aina hyväksytä. Tästä aiheutuu Ziehen mukaan, ettei koulu kiinnosta, vaan siellä tapetaan aikaa ja vietetään sosiaalista elämää, ja ne asiat, joita pidetään tärkeinä, opitaan muualla. Tieto ei ole enää vain opettajan ja oppikirjan hallussa, joten opiskelijoiden kiinnostuksen herättämiseen tarvitaan aika paljon. Myös Laine (1997, 146) kirjoittaa samasta asiasta, että eivät nuoret ole haluttomia oppimaan, mutta koulun tapa välittää tietoa ei aina läpäise nuorten kiinnostuneisuussuodattinta, mikä ei ole ollenkaan ihme, kun ajattelee, miten vahvan kilpailijan tietotekniikka eri sovelluksineen tarjoaa.

Osa nuorista viihtyy huonosti koulussa ja heillä on negatiivisia käsityksiä opiskelusta ja sen tärkeydestä. Heille koulunkäynti on pakkosuorittamista, eivätkä he usko opiskelun antavan mitään takeita elämässä menestymisestä. Mäki-Ketelä (2012, 14 – 23) puhuu tutkintoinflaatiosta, kun nuoret eivät usko opiskelunkaan avulla saavansa töitä. Jos koulutuksella on vain varastointifunktio tilastojen kaunistamiseksi, ei nuorteninnostumattomuutta tarvitse ihmetellä. He kokevat oppivansa enemmän ja itselleen merkityksellisempiä asioita median ja nuorisokulttuurin kautta. Tämä ei kuitenkaan selitä lukio-opintojen keskeyttämistä, koska tuskin kukaan lukiolainen enää nykyään ajattelee, että lukio-opinnot riittävät tutkinnoksi, vaan niiden tarkoituksena on valmistaa jatko-opintoihin yliopistossa, ammattikorkeakoulussa tai ammattiopiston ylioppilaspohjaisilla linjoilla.

Mäki-Ketelä löytää syiksi koulutuksen keskeyttämiseen etenkin poikien huonot vuorovaikutustaidot sekä sosiaalisten valmiuksien ja ryhmätyövalmiuksien puutteet. He eivät viihdy koulussa ja saattavat olla hyvin kouluvastaisia. Nämä syyt koskevat varmasti enemmän oppivelvollisuuskoulua kuin lukiota. Tuskin kouluvastainen olisi hakenut opiskelemaan juuri lukioon, jossa todennäköisesti joutuu tekemään enemmän töitä kuin peruskoulussa.

Muita syitä opintojen keskeyttämiseen ovat Mäki-Ketelän mukaan oppimisvaikeudet tai nuoren tunne-elämän vaikeudet. Vaikeuksia ennakoivat jo alakoululaisena ilmenevä aggressiivisuus, häiritsevä käytös ja yleinen kiinnostuksen puute. Perheen sosiaalinen status, kuten vanhempien ammatti, tulotaso ja asumisolot vaikuttavat, mutta

alimmallakin statuksella oppilaalla voi olla välittävä ja koulunkäyntiä tuloksekkaasti tukeva aikuinen.

Harinen ja Halme (2012, 9; 52) selvittivät Suomen Unicefin ja Nuorisotutkimusverkoston aloitteesta suomalaislasten huonoa kouluviihtyvyyttä, josta olemme myös kuuluisia hyvien Pisa-tulosten vastapainoksi. Tutkijoiden aineistona olivat kansalliset ja kansainväliset tutkimukset. Niistä käy ilmi, että Suomen koululaiset ovat edelleen osaavia, mutta kertovat voivansa huonosti koulussa. Tutkimus on rajattu peruskouluun, mutta voisi olettaa, että jos jo alakoulussa on alkanut kasautua vaikeuksia koulutielle, ongelmat jatkuvat koko oppivelvollisuuden ajan ja vaikuttavat myös lukio-opintoihin. Vaikka koulua tavataan pitää tasapuolisena kaikkien oppilaidensa auttajana, suosii se kuitenkin akateemisia oppilaita, mikä luonnollisesti aiheuttaa epätasapuolisuuden tunteita ei niin akateemisille opiskelijoille.

Mäki-Ketelä (2012, 22 – 23) mainitsee Fischbeinin ja Folkanderin (2000) jakavan koulupudokkaat kahteen ryhmään, korkean ja matalan suoritustason pudokkaisiin. Korkean suoritustason pudokkaat kaipaavat haasteita tai pitkästyvät koulussa ja ajautuvat turhauduttuaan vaikeuksiin. Matalan suoritustason pudokkaat taas stressaantuvat ja menettävät kiinnostuksensa, kun vaatimukset tuntuvat liian suurilta. Tämä on minusta mielenkiintoinen jako, koska oma arkikokemukseniikin tukee tätä, mutta julkisessa keskustelussa ovat mielestäni olleet esillä vain oppilaat, joiden opiskelunvalmiudet ja kognitiiviset taidot ovat puutteelliset mausteenaan sitten erilaisia muita ongelmia, kuten päihteitä ja mielenterveysongelmia. On ehkä helpompaa rajata vaikeudet yksilön henkilökohtaisiksi ongelmiksi kuin etsiä syitä yhteisöstä saati yhteiskunnasta.

Broady (1986, 96 - 102) kirjoitti amerikkalaisen Philip Jacksonin ajatuksia lainaten, että koulussa vallitsee piilo-opetus suunnitelma, joka jakaa alaluokilta alkaen oppilaat vahvoihin ja heikkoihin, ja tätä jakolinjaa noudattaen he sitten etenevät omiin suuntiinsa kuin kohtaloaan toteuttaen. Koulujärjestelmämme tavoitteena on taata kaikille yhtäläiset mahdollisuudet menestyä opinnoissaan ja kouluttautua mahdollisimman pitkälle, ja ellei näin tapahdu, kokevat sekä oppilas että opettaja epäonnistuneensa tehtävässään.

2.5 Tukitoimet

Kinberg (2008, 96 - 99) pyrki pro gradu -tutkielmassaan selvittämään mitä erityisen tuen tarpeita ja vahvuuksia lukiolaisilla on, ja mikä yhteys on opetus- ja opiskeluympäristöön liittyvillä tekijöillä sekä minkälaisia oppimisstrategioita lukiolaiset käyttävät ja miten ne liittyvät tuen tarpeisiin. Kyselylomaketutkimus lähetettiin 449:lle lukion ekaluokkalaiselle eri puolille Suomea. Tulosten mukaan osa lukiolaisista on ollut peruskoulussa erityisopetuksessa, joten odottaa sopii, että he eivät selviä lukio-opinnoistaan ilman erityistä tukea. Yleensäkin lukiolaisten opiskelu ei Kinbergin tutkimuksen mukaan ole erityisen itseohjautuvaa, vaan opiskelijat pitävät mieluisimpana opetusta, jossa neuvotaan tarkasti, mitä tulee tehdä.

Sosiaalisesti taitavat oppilaat saavat tukea opettajilta ja oppilastovereilta, pystyvät käyttämään syväsuuntautuneita oppimisstrategioita ja pärjäävät siten muita paremmin. Vastaavasti sosiaalisesti kyvyttömämmät, jotka tarvitsisivat eniten tukea, saavat sitä vähiten. Kinberg kirjoittaa, että lukiolaisten tarvetta erityiseen pedagogiseen tukeen olisi tutkittava lisää. Kinbergin mukaan yli puolet vastaajista olisi mielestään tarvinnut lisätukea lukio-opinnoissaan. Tukea sai vain alle puolet.

Opiskelijoiden itsesäätelyä tutkineen Tuijulan (2011, 34) mukaan lukioasetus määrää, että koko opetus- ja ohjaushenkilöstön tulee osallistua opiskelijoiden ohjaamiseen. Tämä on tärkeää siksi, että ryhmänohjaaja ja opinto-ohjaaja tapaavat yksittäisen opiskelijan aika harvoin, joten muilta opettajilta tulevaa tietoa opiskelijan etenemisestä tai etenemättömyydestä tarvitaan. Tuijula pitää ryhmänohjaajaa opiskelijan ensisijaisena vastuuhenkilönä, koska opinto-ohjaajalla ei ole resursseja. Tuijula kirjoittaa myös opinto-ohjauksen kehittämistarpeista. Näitä ovat nostaneet esille esimerkiksi opiskelijajärjestöt perustellen asiaa nimenomaan opintojen keskeyttämisen ehkäisyllä.

Opinto-ohjauksen tila 2002 -arvioinnin (Numminen ym. 2002, 23 – 25, 107) mukaan kolmasosassa lukioista opinto-ohjaajalla on niin paljon ohjattavia, etteivät kaikki voi saada henkilökohtaista ohjausta. Opiskelijoiden arviot lukion opinto-ohjauksesta vaihtelevat heikosta kohtalaiseen. Enintään neljännes lukiolaisista oli mielestään saanut hyvin apua oppimiseen, opiskelumenetelmien kehittämiseen ja opiskelutavoitteiden asettamiseen. Oppilaiden näkemykset poikkesivat huomattavasti opinto-ohjaajien ja

rehtoreiden näkemyksistä opinto-ohjauksen toteutumisessa opiskelutaitojen osalta. Sitä mukaa, kun lukio-opiskelun joustavuus on lisääntynyt, on kasvanut opinto-ohjauksen kysyntä ja tarve resurssien kuitenkin lisääntymättä.

Lappeenrannan kaupunki oli yksi Lukion opinto-ohjauksen kehittämishankkeen osallistujista. Opetus- ja kulttuuriministeriön hanke toteutui 2011 – 2012. Siinä kehitettiin paitsi lukiodien ohjaustoimintaa, myös yhteistyötä lukiodien, korkeakoulujen ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Kehitystyöllä pyrittiin nopeuttamaan opiskelijoiden jatko-opintoihin siirtymistä. Tavoitetta ei voi millään tavoin moittia, niin laajalti se on hyväksytty, mutta pienen välikysymyksen kysyn kuitenkin: Tukeeko näin painottunut opinto-ohjaus ennestäänkin hyvin menestyviä?

Onneksi hankkeen Tavoitteet ja toimenpiteet Lappeenrannassa -osiossa jo toisena kohtana on koko koulun osallistuminen opinto-ohjaukseen, minkä kappaleen päättää lause: ”Myös erityisopetuksen (huom. lukion erityisopetuksesta käytetään yleensä termiä erityinen tuki tai pedagoginen tuki) vakiinnuttaminen lukio-opetukseen on hankkeen tärkeä tavoite.” Hankkeen tuomia hyviä käytäntöjä esittelevät Opiskelijan erityinen tuki lukiossa: työnjako ja yhteistyö, sekä Ryhmänohjaajan työkalupakki. (Lappeenranta 2013.)

Tuijula (2011, 12) kirjoittaa johdannossaan kaksijakoisesta koulutuskeskustelusta, jossa syrjäytymisvaarassa olevia usutetaan opiskelemaan edes jotain, toisaalta haaveillaan huippukoulujen huippuyksilöistä, jotka pelastavat maan innovaatioillaan. (2011, 12.) Koulut laskevat laudatureja, joista kunnia kuuluu heille, mutta keskeytynyt lukio on opiskelijan oma häpeä. Kirjavainen (2009) sanoo lukioissa olevan eroja siinäkin, millainen on opettajien ja rehtorien asenne heikoimpia oppilaita kohtaan.

Tuijulan mukaan eniten erityisopetusta tai erityistä pedagogista tukea tarvitsevilla opiskelijoilla on lukivaikeuksia sekä puutteita opiskelutaidoissa ja kognitiivisissa taidoissa. (2011, 36.) Vahtera (2007) puolestaan päätyi tulokseen, että alle kahdeksan keskiarvolla lukion aloittaneilla on edessään enemmän vaikeuksia ja viihtymättömyyttä, kuin paremmalla päättötodistuksella lukionsa aloittaneilla, ja samansuuntaiseen tulokseen ovat tulleet muutkin lukio-opiskelua tutkineet suomalaiset tutkijat. Pitääkö siis muuttaa lukiota vai opiskelijoita? Sisään vain yli yhdeksän keskiarvolla vai olisiko

parempi turvata kaikkien halukkaiden opintie? Tällä hetkelläkin yhteiskuntamme korkeilla paikoilla istuu entisiä lukion alisuoriutujia.

Johtopäätöksissään Tuijula toteaa, että lukiokoulutuksen tavoitteisiin, aikuisen vastuuseen omista opinnoistaan, kasvaa valtaosa lukiolaisista, mutta kolmanneksen on vaikeaa asettaa tavoitteita itseään säätelevästi ja suunnitelmallisesti. Tutkija arvelee, että itsesääätely laskee, kun innostuneena lukion aloittanut kohtaa suuren työmäärän, pakollisuuden, kiireen ja stressin. Koistinen (2010) puolestaan haastatteli erikoislukioissa opiskelevia nuoria ja tuli siihen tulokseen, että lukiolaisten on tehtävä liikaa ratkaisevia valintoja ikä- ja kehitystasoonsa nähden. Niin kiire ei saa olla, ettei opiskelija ennätkä kouluaikanaan rakentaa identiteettiään, mikä on ikäkauteen kuuluva kehitystehtävä. Koistisen mukaan myös vääriä valintoja pitää olla lupa tehdä.

Kun eri tutkimuksissa on siis todettu kouluun myönteisesti suhtautuvien menestyvän opinnoissaan, onkin kysyttävä, miten koulumyönteisyyttä edistettäisiin. Kalalahden (2007, 417 - 431) tutkimuskohteena oli koulu fyysisenä ja sosiaalisena ympäristönä. Opiskeluympäristön viihtyvyyteen vaikuttavia ulottuvuuksia ovat opettajien ja oppilaiden vuorovaikutus, oppilaiden keskinäinen vuorovaikutus, koulun työskentelyilmapiiri, fyysinen turvallisuus ja henkinen tuttuus ja turvallisuus. Samoin Kinberg kannustaa selvittämään mikä merkitys opetus- ja opiskeluympäristöllä on sekä kouluuupumukseen että oppimisvaikeuksiin (2008, 99).

Koulutuksen arviointineuvosto (2012, 73 - 74) tutki nettikyselyn avulla, mitä valmiuksia lukio antaa korkeakouluopintoihin. Arviointi moittii lukiokoulutuksen pirstaleisuutta. Lukion opinto-ohjaus ei auta opiskelijaa valitsemaan jatko-opintojen ja elämän kannalta oikeita kurseja, eikä opinnoista synny kokonaiskuvaa, kun sisältöä on liikaa. Opinto-ohjauksen kehittämisen lisäksi kaivattaisiin arviointineuvoston mukaan muitakin opettajilta ohjauksellista roolia. Arvioinnin mukaan lukio-opetuksen heikkoudet liittyvät opiskeluun ja opiskelutekniikkaan liittyviin taitoihin, tietotekniikan vähäiseen hyödyntämiseen, sosiaaliseen kanssakäymiseen ja viestinnän osaamiseen. Mitään mainittujahan ei vanhaa hokemaa mukaillen tarvita vain koulua, vaan elämää varten, joten ne ovat ensiarvoisen tärkeitä muutenkin kuin oppiainekokonaisuuksien hallinnalle.

Saastamoinen ja Tanskanen (2011) lähtivät opinnäytetyössään tuottamaan tietoa lukio-laisten opintoja tukevan pienryhmätoiminnan tarpeellisuudesta sekä kolmannen sektorin ja lukion yhteistyön kehittämistä Joensuussa. Heidän tavoitteensa oli siis hyvin samankaltainen omani kanssa. Saastamoinen ja Tanskanen tuottivat tietoa kahdella kyselytutkimuksella, joista toinen oli suunnattu Joensuun Normaalikoulun ensimmäisen vuoden lukio-opiskelijoille ja toinen heidän opettajilleen. Lukiolaisille tehdyn tutkimuksen tuloksista nousi esille erityisesti se, että nuoret kokivat lukion työmäärän suureksi ja opinnot vaativiksi, oppimisympäristö ei tukenut opiskelua, eikä opettajilta saanut riittävästi tukea. Kun tähän lisätään vielä ystävien puute ja itsensä tunteminen yksinäiseksi, ei opintojen kokeminen rankaksi yllätä. (Saastamoinen & Tanskanen 2011, 38.)

Opettajille tehdyn tutkimuksen tulokset tukivat Saastamoisen ja Tanskanen tutkimuksen oppilasosuutta. Opettajien mielestä opiskelijat joutuivat uusimaan kokeitaan ja kurssejaan, ja opiskelijat myös tarvitsivat tunneilla apua ja tukea enemmän, kuin mihin oli aikaa. Jokaisen vastaajan mielestä opiskelijat hyötyisivät pienryhmätoiminnasta, joka vahvistaisi heidän itseluottamustaan ja vahvuuksiaan. Kirjoittajien mielestä myös parempien opiskelutekniikoiden ja -tapojen avulla opiskelijat pystyisivät nykyisten lukio-opintojen vaatimaan itsenäiseen työskentelyyn, jolloin tuen tarvetta voitaisiin vähentää. (Saastamoinen & Tanskanen 2011, 59 – 64.)

2.6 Säätiöstä katsottuna

Työpaikallani Laptuote-säätiössä on jo olemassa yhteistyötä perusopetuksen ja Saimaan ammattiopiston (Sampo) kanssa. Sekä Sini Kuivalainen ("Ku sais vaa sen koulupaikan" : Laptuote-säätiön nuortenryhmien merkitys koulupudokkuuskierteen katkaisussa), Senja Mustonen (Sukupolvien kohtaaminen: työpajatoiminnan keinoin) että Minna Korja (Toiminnalla tutuksi - lisäarvoa ryhmäytymisellä nuorten ryhmille) ovat esitelleet säätiön toimintaa eri puolilta opinnäytetöissään.

Näissä opinnäytetöissä esitellään, kuinka tavanomaisessa kouluympäristössä opinnois-
saan vaikeuksia kohdannut opiskelija voi toimia pajajaksolla tietyn ajan ja parhaim-
millaan palata sitten kouluun suorittamaan opintonsa loppuun. Työpajakoulu tukee
opiskelijaa toiminnan avulla, mutta mukaan integroidaan myös tietopuolinen opetus.
Päämääränä on, että työpajakoulussa mukana olevan henkilön pajajakson aikaiset suo-
ritukset hyväksytään osasuorituksiksi omassa koulussa. Erityisesti toisen asteen am-
matilliset oppilaitokset voivat jo tällä hetkellä hyödyntää mallia erityisopetuksen jär-
jestelyissä, mutta lukioiden opinto-ohjaajat ovat toivoneet samantyyppistä toimintaa
myös lukiolaisille, joiden opinnot eivät etene tai ovat vaarassa keskeytyä.

Säätiössä on vakiintuneen toiminnan tuomaa nuorten elämän ja ongelmien substans-
siosaamista, joka yhdistyisi luontevasti koulun ydinosaamiseen. Suunniteltu lukiopaja-
toiminta pyrkii varhaisen puuttumisen avulla ehkäisemään opintojen keskeytymistä ja
siten syrjäytymisvaaraan joutumista. Pajajakson aikana pyritään parantamaan nuoren
valmiuksia lukio-opintojen jatkamiseen. Ryhmässä opitaan sosiaalisia taitoja ja elä-
mänhallintaa. Pajaryhmässä tekeminen olisi jotain ihan muuta kuin koulussa, vaikkapa
teatteria tai kankaanpainantaa, mutta myös tietotekniikkaa tai opiskelutekniikkaa. Jo-
kaiselle opiskelijalle tehdään henkilökohtainen suunnitelma toiminnoista, työtehtävis-
tä ja opinnoista, joita hän pajajakson aikana suorittaa.

Haasteita on monia. Ensinnäkin se, miten pajasuoritukset nivoutuvat lukioaineisiin.
Opinnot voivat nimittäin myös olla ennalta sovittuja ja siten lukion opetukseen hyväk-
syttäviä suorituksia. Näin nuoren opinnot etenevät pajajakson aikana samalla, kun hän
saa opiskeluaan vaikeuttavien asioiden johdosta tarvitsemaansa tukea säätiön mo-
niammatilliselta, pedagogisesti osaavalta henkilöstöltä, joka tekee yhteistyötä koulun
ja mahdollisesti muidenkin tarpeellisten tahojen kanssa. Yhteisöpedagogille toimimi-
nen lukiopajalla olisi ihan ominta aluetta, jossa voisi hyödyntää kaikkea opiskeltua,
seikkailukasvatuksesta nuorisotyöhön sosiaalisessa mediassa, vain pari mainitakseni.
Mielekäs tekeminen on vain väline asioiden ja ongelmien selvittämiseen. Taustalla
saattaa olla yllättäviä asioita. Joskus jo luotettavan ulkopuolisen aikuisen kanssa kes-
kustelu saattaa avata solmuja ja viedä asioita eteenpäin.

Toiseksi haasteeksi nostan opiskelijoiden valikoitumisen lukiopajalle. Ketkä siitä hyö-
tyisivät, millä kriteereillä pajalle pääsisi? Säätiössä ajattelempa, että lukiopajalle voisi
tulla kokeeksi mistä syystä tahansa. Ainakin opiskelija saisi pajajaksolla pelattua hie-

man lisäaikaa, eikä ehkä keskeyttäisikään opintojaan. Käytännön haasteita olisivat vielä resurssikysymykset ja aikataulutus, mutta nehan olisivat yhteistyössä sovittavia ja suunniteltavia asioita.

Lukiopajan alustavaa mallia on esitelty Lappeenrannassa opetusviranomaisille, mutta sen kehittämiseksi tarvitaan vielä tietoa syistä, joiden takia lukio-opinnot keskeytyvät. Keskeyttäjiä on kaupungin toistaiseksi neljässä, pian kahdessa lukiossa vain muutamia vuosittain, ja heistäkin osa vain vaihtaa koulutussektoria, jolloin kysymyksessä on positiivinen keskeyttäminen. Olisiko koulutuksesta kokonaan syrjäytyvien ollut mahdollista saattaa opintonsa loppuun esimerkiksi lukiopajan avulla? Ainakin Harju (2003, 138) uskoo, että syrjäytymisen ehkäisyssä kolmannen sektorin toimijat tulevat tekemään ennaltaehkäisevää työtä, kun julkinen sektori ei siitä resurssien puutteessa yksin selviä. Kun työskentely lukiopajalla on yhdessä koulun kanssa suunniteltua, opetussuunnitelman huomioivaa ja ammattimaista, tällainen opiskelumuoto on täysin mahdollinen.

3 TUTKIMUSPROSESSIN ETENEMINEN

3.1 Tutkimusongelma

Opinnäytetyöni liittyy käytyyn keskusteluun nuorten syrjäytymisestä, jonka yhtenä syynä nähdään toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen. Keväällä 2013, jolloin ryhdyin hahmottelemaan tutkimustani, keräsin samalla lehdistä artikkeleita ja yleisönosastokirjoituksia nuorten ongelmista. Nuorisotakuu oli astunut voimaan vuoden alusta, ja sillä tavoiteltiin nuorten työllisyyden edistämistä ja syrjäytymisen ehkäisyä. Tavoitteeseen pyrittiin takaamalla jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Vuosittain nelisentuhatta nuorta on jäänyt ilman peruskoulun jälkeistä koulutuspaikkaa, mutta nyt nuorisotakuuseen liittyvällä koulutustakuulla se luvattiin taata. Lukiopaikan jo saanut

nuori kuuluu myös nuorisotakuun piiriin. Nuorisotakuu määrää, että kun nuori on avun tarpeessa, hänet on ohjattava juuri siihen palveluun, joka hänelle parhaiten soveltuu. (Nuorisotakuu 2013.)

Nuorta ei siis saa jättää yksin ongelmineen. Opintojen keskeyttäminen saattaa johtaa muuhunkin yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen, minkä inhimilliset kustannukset ovat mittaamattomat, eikä siihen ole varaa kansantaloudellisestikaan. Olen pohtinut, annetaanko nuorten keskeyttää lukio-opintonsa liian helposti. Ehdottavatko ylikuormitetut opinto-ohjaajat ja opettajat liian myöhään korjaustoimenpiteitä?

Kuronen (2010, 33 - 34) kirjoittaa yhteiskunnallisen ja koulutuspoliittisen keskustelun korostaneen yksilön vääränlaisten ominaisuuksien, taitojen, arvojen ja asenteiden ja hänen taustansa olevan syynä syrjäytymiseen johtavassa kehityksessä. Kurosen mukaan epäsopeville opiskelijoille viestitetään heidän olevan väärässä paikassa. Koulutusjärjestelmää ja sen toimintamekanismeja sen sijaan on kritisoitu vain vähän. Kurosen lailla näen tarvetta vaihtoehtopedagogiselle koulutukselle. Lukio-opiskelun kohdalla se voisi tarkoittaa lyhytkestoisia pajajaksoja auttamassa opintojen keskeyttämisvaaran yli.

Tutkimusongelmat, joihin hain vastausta tutkimuksellani, olivat:

Mitkä tekijät vaikuttavat lukio-opintojen viivästymiseen tai keskeyttämisuhkaan?

Millaista tukea keskeyttämisvaarassa olevat opiskelijat kokevat tarvitsevansa saadakseen lukio-opintonsa loppuun?

Esioletusten tunnustaminen ei taida olla kovin ammattimaista, mutta näin vihreänä tutkijana teen sen kuitenkin. Aikaisempi ”tutkimusaineistoni”, työhönvalmennusasiakkaani, joiden kanssa olen työskennellyt vuodesta 2005 alkaen, ovat saaneet minut ajattelemaan, että useilla näistä nuorista olisi ollut kaikki mahdollisuudet suorittaa opintonsa loppuun, mikäli heillä olisi ollut tarvitsemansa tuki. Tätä ei pidä käsittää niin, että syyttäisin sen paremmin opiskelijaa, kotia kuin kouluakaan, sillä nuoret eivät syystä tai toisesta ole välttämättä kertoneet kokemistaan vaikeuksista. Haluan tutkimuksellani osallistua keskusteluun nuorten syrjäytymisestä ja samalla edistää nuorten mahdollisuutta saada tukea lukio-opintojensa suorittamiseen.

3.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumetodina

Teemahaastattelussa, kuten nimikin sanoo, tutkija haastattelee etukäteen suunnittelemiensa teemojen mukaan, mutta kysymykset eivät ole kaikille haastateltaville samat, ja kysymysten järjestys voi vaihdella. (Menetelmäopetuksen tietovaranto 2013.) Itselläni oli teemojen alle koottuna eräänlainen kysymyspatteri, jolla halusin varmistaa, että saan riittävästi tietoa kustakin teemasta, mutta sen lisäksi haastattelun edetessä esitin jatkokysymyksiä sen mukaan, miten aiheesta syntyi keskustelua tai selvennyksen tarvetta, koska halusin narratiivisuutta mukaan haastatteluihin. Eskola ja Suoranta (1998, 86) jakavat tutkimushaastattelut neljään eri tyyppiin, jotka ovat strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu, teemahaastattelu sekä avoin haastattelu. Heidän jaotellussaan teemahaastattelussa ei ole ollenkaan valmiita kysymyksiä, ainoastaan käsiteltävien asioiden tukilista. Haastatteliija pitää huolta siitä, että kaikki tarvittavat teemat tulee käsiteltyä, mutta teemojen järjestys ja kysymysten muoto saattaa vaihdella haastattelusta toiseen. Itselleni sellainen ei olisi riittänyt, vaan käytin soveltaen teemojen mukaan laatimaani kysymyslistaa.

Omani kanssa sukulaistutkimukseksi aiheen puolesta koin Kurosen (2010) tutkimuksen ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevista oppilaista, vaikka tutkimusmetodi olikin erilainen. Kurosellalla kysymyksessä oli puhtaasti narratiivinen tutkimus, mikä oli hänen mukaansa vaativaa, kun toisessa vaakakupissa oli ihmisten henkilökohtaisten asioiden tulkitseminen, mutta toisessa onneksi tavoite tehdä tulkinta vastaavassa asemassa olevien hyödyksi.

Ennen haastattelua tutkija ei voi tietää, millaisia asioita esille nousee eli mitä hän saa haastatteluista irti. Tärkeintä on luottamuksen herättäminen ja haastateltavien motivoiminen. Tutkijan on valmistauduttava keskustelemaan kunkin haastateltavan persoonaan sopivalla tavalla, mikäli ei halua vaikuttaa ylimieliseltä tai tylsältä, jolloin keskustelu voi tyrehtyä. Haastateltava on omien kokemustensa asiantuntija. Haastatteliija ei voi mennä sanomaan, mitä mieltä haastateltavan tulisi olla. Ellei ole tavannut haastateltavia etukäteen, täytyy oikea vuorovaikutustapa päättää ensivaikutelman perusteella.

Haastattelu on sosiaalinen tapahtuma, vuorovaikutustilanne, jossa haastateltava on aktiivinen toimija, mutta haastattelijakin voi kertoa omista kokemuksistaan. Tutkija ei saa riistää tutkittavaansa. Toisaalta haastattelutilanne on haastateltavalle tilaisuus ajatella ääneen, ymmärtää ehkä itsekkin jotain uutta tilanteestaan sitä näin tarkastellessaan. Voi olla, ettei haastateltava ole aikaisemmin edes miettinyt koulukokemuksiaan kokonaisvaltaisesti. Kokemusten purkaminen saattaa herättää monenlaisia tunteita, mutta myös opettaa itsetuntemusta haastateltavalle. Pidän kovasti Kurosen ajatuksesta, että minä tehdään näkyväksi kerronnalla. (Kuronen 2010.)

Haastattelun jälkeen tutkija ei saa valita vain itselleen sopivia vastauksia, jotka tukevat mahdollisia lähtöoletuksia. Ei saa yksinkertaistaa eikä ylikorostaa. Haastattelijan täytyy myös miettiä, miten hän on itse vaikuttanut haastattelutilanteeseen. Aineiston analyysi alkaa jo haastattelutilanteessa. (Kuronen 2010.) Hirsjärvi ym. (1997, 192) mainitsee tutkimushaastattelun eduksi joustavuuden sekä toteuttamisessa että vastausten tulkinnassa, kun ilmiötä voi selventää ja syventää lisäkysymyksin.

3.3 Aineistonkeruuprosessin eteneminen

Lopputyöni oli siis laadullinen tutkimus. Laadullisiin tutkimuksiin kuuluu laaja kirjo hyvin erilaisia tapauksia. Niille on yhteistä tietojen hankkiminen todellisessa tilanteessa tarkoituksenmukaisia henkilöitä haastatteleamalla, jolloin ainutlaatuisia ja odottamattomiakin asioita paljastuu. (Hirsjärvi 1997, 153 – 155.) Tutkimukseni kohderyhmänä olivat Lappeenrannan lukioden opiskelijoista vapaaehtoisiksi haastateltaviksi ilmoittautuneet keskeyttämisen alla olevat tai opinnoissaan viivästyneet nuoret. Lukioden opinto-ohjaajat auttoivat sopivien haastateltavien löytämisessä. Opiskelijat osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti, ja heille kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta. Haastatellut saivat halutessaan keksiä itselleen peitenimen, jotta heitä ei tunnistettaisi. Kaksi kolmesta käytti tätä mahdollisuutta, mutta hekin vain, koska heistä oli mukava käyttää nimeä, jonka olisivat itselleen halunneet. He eivät pelänneet, että heidät voisi tunnistaa, koska eivät pitäneet kertomiaan asioita mitenkään arkaluontoisina. Tutkimussuostumus kysyttiin opetustoimelta ja lukioden rehtoreilta sekä alaikäisten opiskelijoiden vanhemmilta opiskelijoiden itsensä lisäksi, vaikka lastensuojelulakia

soveltaen 12 vuotta täyttäneellä on oikeus suostua tai olla suostumatta tutkimukseen ilman vanhemmilta saatavaa alustavaa lupaa. (Lastensuojelulaki 2007.)

Lukioilla on laadittu yhteinen opiskelijahuollon Huolen polku -strategia, jonka avulla tilannetta ryhdytään selvittämään, kun opiskelijalla, huoltajalla tai opettajalla on huoli opiskelijan tilanteesta. Kun pieni huoli herää jaksotodistuksen, LuKi-seulan tai ohjauskeskustelun jälkeen, ryhmänohjaaja keskustelee opiskelijan kanssa siitä, miksi opinnot eivät suju, onko opiskelijan oman panostuksen määrä riittävä, ja tarvitsisiko hän apua. Tarvittaessa ryhmänohjaaja ottaa yhteyttä opiskelijan suostumuksella huoltajiin, sekä kysyy muiden opettajien/opinto-ohjaajan jne. kanssa asiasta. Samoin, mikäli katsoo sen tarpeelliseksi, hän täyttää huolikortin, jota tarvitaan mahdollisessa opiskelijahuoltotapaamisessa. Opiskelijan opintojen tueksi, mutta yhtä lailla myös opetuksen tueksi voidaan tehdä yhdessä opinto-ohjaajan ja erityisopettajan kanssa pedagogisen tuen suunnitelma.

Mikäli opiskelijalla tai opiskelijasta on tuntuva huoli, koululla järjestetään opiskelijahuoltotapaaminen. Se on pedagoginen kokous, jonne kutsutaan opiskelija huoltajineen, ryhmänohjaaja, opiskelijahuoltoryhmän puheenjohtaja ja opinto-ohjaaja, sekä tarvittaessa vielä erityisopettaja, rehtori ja aineenopettajia. Tapaamisessa selvitetään opiskelijan tilanne ja sovitaan miten edetään; sovitaanko tapaaminen esim. terveydenhoitajan kanssa tai pidetäänkö opiskelijahuoltoryhmän kokous.

Kun ollaan suuren huolen vyöhykkeellä, kutsuu opiskelijahuoltoryhmän puheenjohtaja opiskelijan huoltajineen työkokoukseen, johon osallistuvat tarvittaessa myös opinto-ohjaaja, ryhmänohjaaja ja aineenopettajia. Kun katsotaan aiheelliseksi, voidaan kokoukseen kutsua myös rehtori, terveydenhoitaja ja lääkäri tai muita asiantuntijoita. Opiskelijan asiat käydään läpi, sekä sovitaan jatkotoimenpiteistä ja seurannasta. Näin siis etsitään ja tuetaan keskeyttämisvaarassa olevia opiskelijoita, mutta haastateltavani eivät tulleet huolen polulta.

Olin yhteydessä keväällä 2013 Lappeenrannan lukioiden opinto-ohjaajiin, jotka suhtautuivat myönteisesti suunnittelemaani tutkimukseen. Heiltähän oli jo aiemmin tullut yhteydenottoja Laptuote-säätiön pajakouluhankkeeseen (Laptuote-säätiö 2013), jonka tyypistä he toivoivat myös lukiolaisten tukitoimeksi. Lähetin opinto-ohjaajille kirjeen, jota toivoin välitettävän lukiolaisille. Joku opinto-ohjaaja nykäisi mielestään

sopivaa haastateltavaa hihasta, toinen taas puhui asiasta opinto-ohjaajan tunnilla, ja kolmas välitti viestin Wilman kautta. Sain kutakin kanavaa pitkin yhden haastateltavan, jotka mielestäni eivät olleet kovin pitkällä menossa huolen polulla, mutta sen sijaan aktiivisia ja omaa tilannettaan pohtineita. Erinomaisia haastateltavia siis.

Haastateltavia oli vain kolme, mutta laadullisen tutkimuksen tarkoitushan on lisätä ymmärrystä ilmiöstä, lukion keskeyttämisestä, joten kysymys ei ole yhtäläisyyksien tai erojen tarkastelusta, eikä sillä ole merkitystä, moniko tutkittavista on jotakin sanonut, kun ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Omassa tutkimuksessani yleistettävyyden ”minimiehdot” täytyvät, kun haastateltavien tutkimusmaailmat ovat lähellä toisiaan, heillä on tietoa tutkimusongelmasta, koska he ovat asiaa mielessään pyöritelleet, ja kiinnostuneitakin he jossain määrin ovat, kun ovat vapaaehtoisesti tarjoutuneet haastateltaviksi. (Eskola & Suoranta 1998, 61 - 66.)

Haastattelut toteutin yksilöhaastatteluina. Aihe ratkaisi, kuten myös Hirsjärvi ym. (1997, 197) huomauttaa. Yksilöhaastattelussa haastateltava voi tuoda omia asioitaan vapaasti esille. Haastatteluista kaksi tein koululla, lukion oleskelutilassa, ja kolmannen omalla työpaikallani. Haastattelut olivat noin tunnin mittaisia.

Tutkimukseni teemat olivat *lukioon hakeutuminen ja lukio-opinnot, tukitarpeet, lähitulevaisuuden suunnitelmat sekä lukiopaja*, lisänä *taustatiedot*. Vaikka teemat olikin näin määritelty, halusin tukea opiskelijoiden vapaata kerrontaa. Siksi haastattelut olivat keskustelunomaisia. Kerroin omista lähtökohdistani ja kommentoin heidän kertomaansa. Haastattelut sujuivat hyvin, ja mielestäni haastateltavat olivat tilanteessa rentoja ja luonnollisia. Tein tarpeen mukaan täsmentäviä lisäkysymyksiä. Vastaukset ovat aina totta, mutta ajattelen, että opiskeluun liittyvät asiat etenkin. Ovathan haastateltavani todennäköisesti pyöritelleet asiaa mielessään monet kerrat, ja vastanneet opintojaan koskeviin kysymyksiin jo kavereilleen, vanhemmilleen ja opettajilleen.

Kun kirjoitin keskustelujen sujuneen hyvin, tarkoitan sillä sitä, että juttu luisti, keskusteluissa ei tullut kiusallisia taukoja ja puhuimme samasta, molemmille osapuolille tutusta asiasta. Sellaisella käytännön tasolla haastattelu sujui siis oikein hyvin, ja uskon haastateltavien kokeneen tilanteen mukavaksi. Silti tajusin jo haastatellessani, ja varsinkin ryhtyessäni analysoimaan aineistoani, että olin yliarvioinut omat haastattelijantaitoni tai aliarvioinut tutkimushaastattelun vaikeuden. Vaikka olen käyttänyt työs-

säni haastattelua paljon tiedonhankintamenetelmänä, ei minun olisi pitänyt suhtautua haastatteluihin valmistautumiseen niin huolettomasti. Tein toki jonkinlaisen haastattelurungon, mutta mitään Hirsjärven ja Hurmeen (1993) suosittamia esihaastatteluja en todellakaan tehnyt. Sain hieman lohdutusta lukiessani kokeneen tv-toimittajan gradusta, että hänkin, ammattilainen, piti haastattelujaan puutteellisina (Mattila 2006, 13).

3.4 Aineisto ja analyysi

Haastatellessani en tehnyt lainkaan muistiinpanoja, vaan nauhoitin haastattelut. En päässyt litteroimaan haastatteluja heti, joten työhön viimein käsiksi päästessäni en enää paljoa muistanut haastatteluista. Litteroinnin työläys oli karmeaa yllätys! Jos olin aiemmin harmitellut haastateltavien vähyyttä, en tehnyt sitä enää. Haastattelut olivat kuitenkin reilun tunnin mittaisia kukin, joten niiden puhtaaksi kirjoittaminen vei minulta aikaa moninkertaisesti, koska litteroin kaiken sanatarkasti kaikkine niinkuttelui-neen. Kirjoittaessani en pystynyt ajattelemaan teemoja enkä tutkimuskysymyksiäni, vaan analysointiin pääsin vasta myöhemmin, aineiston sisältöön tutustumisen jälkeen.

Aluksi luulin, että osa teemoista, esimerkiksi taustatiedot, sisältää tietoa, jota minun ei tarvitse sen kummemmin analysoida, koska se ei anna tutkimusongelmiini tarvitsemaani tietoa, kunnes aika pian tajusin, että *”Äiti sano, et sie et ole mikään lukioihminen”* tai *”Oon isän ja äitinkin kanssa puhunu, vaikuttaisko se mitenkää miun opiskeluun, jos pääsisin samaan lukioon, missä kaveritkin on”* ovat juuri niitä tärkeitä tietoja, joista kirjoittavat esimerkiksi Vahtera (2007) sekä Saastamoinen & Tanskanen (2011).

Katselin epäluuloisena kasaa A-nelosiä ja aloin ymmärtää Eskolan ym. (1998, 137 - 157) huomautusta, että laadullisen aineiston kerääminen on suhteellisen helppoa, mutta analysointi vaikeaa. Useamman lukukerran jälkeen aloin erottaa aineistosta yksittäisiä asioita, jotka toivat tietoa tutkimusongelmistani. Eskolan ym. mukaan tällöin on kysymyksessä aineistolähtöinen analyysi, jossa tutkija katsoo, millaisia asioita hän saa aineistosta irti. Hirsjärven ym. (1997, 212) mukaan taas tulosten analysointi ja sen jälkeen tehtävä synteesi, pääseikkojen kokoaminen, vasta antaa vastaukset tutkimusongelmiin.

Ryhdyin jakamaan haastateltavieni vastauksia haastattelurungossa käyttämieni teemojen mukaan. Minulla oli neljä teemaa, jotka siis numeroin seuraavasti: I Lukioon haikutuminen ja lukio-opinnot, II Tukitarpeet, III Lähitulevaisuuden suunnitelmat sekä IV Lukiopaja. Viides, numeroimaton teema oli Taustaa. Litteroidusta tekstistä merkitsin aaltosulkeella kuhunkin teemaan kuuluvia vastauksia, mutta vielä en osannut pilkkoa virkkeitä ja lauseita pienempiin osiin. Tarvitsin siihen opastusta ohjaajaltani, ennen kuin ymmärsin sellaisenkin itsestänselvyyden, että samassa sitaatissa saatetaan puhua monista teemoista.

Sitaatteja täytyi siis paloitella, tulkita, yhdistellä samaa asiaa käsittelevät, jättää pois tämän tutkimuksen kannalta tarpeetonta informaatiota sisältävät. Tämän tein parhaani mukaan, mutta en yritäkään väittää pystyneeni objektiivisuuteen, olihan jo lähtökohteisesti kysymys omasta elämänpiiristäni nousseesta tutkimusaiheesta. Mielessäni olevat ennako-oletukset olivat kuitenkin epämääräisiä. En jättänyt aineistosta pois mitään siksi, ettei se olisi sopinut ennako-oletuksiini. Vaikka Eskola (1998) varoittaa runsaasta sitaattien käytöstä, halusin haastateltavien äänen mukana olla korvata analyysin puutteita. Rinnan haastatteluaineistoni kanssa luin aikaisempia tutkimuksia ja kirjoitin niistä vihkoon sivukaupalla asioita, jotka mielestäni sopivat yhteen omien havaintojeni kanssa.

4 TULOKSET

4.1 Opintojen viivästymisen tai keskeyttämisen taustatekijät

Pienen tutkimusryhmäni lukiolaiset olivat mielestäni ”aivan tavallisia nuoria”. Haastatteluissa ei noussut esille mielenterveys- tai päihdeongelmia tai huonoja kotioloja. Kuronen (2011, 14 - 24) kirjoittaa, että opintonsa keskeyttäjällä on vain harvoin yksi selkeä syy keskeyttämiseensä. Useimmiten ongelmat alkavat kasaantua, jolloin opiskelu muuttuu vastenmieliseksi, ja kun yrittäminen loppuu, on keskeyttäminen lähellä.

Peruskoulun päättyessä omat tulevaisuudensuunnitelmat saattavat olla hyvin epämääräisiä, jolloin nuoret valitsevat lukion saadakseen lisää aikaa tulevaisuutensa miettimiseen. Opintoihin on vaikeampi sitoutua, jos ei ole selkeää suuntaa ja syytä opintojen

loppuun suorittamiseen. Tällainen syy voi olla esimerkiksi pääseminen jatko-opintoihin. Kurosen (2011) mukaan peruskoulu ei valmista oppilaita tarpeeksi peruskoulun ja toisen asteen opintojen väliseen nivelvaiheeseen. Hän myös epäilee lukion menettävän vetovoimaansa, mikäli se ei muutu opiskelijalähtöisemmäksi ja ryhdy ottamaan huomioon opiskelijoiden yksilöllisiä tarpeita. Mikkola (2010) perää tukea koko lukioyhteisölle, joka pitää sisällään siis opiskelijat opettajineen, vanhemmat, lukion muun henkilökunnan, terveydenhuollon toimijat ja yhteiskunnalliset päätöksentekijät.

Mä en ollu oikein varma mihin mä haluisin mennä ja amiksesta ei löytynyt sellasta, sit tota lopulta tulin tänne. Vähä lisääaikaa. -- Ei ollu oikein mitään odotuksia. (Emilia)

Kyl mä niinku sotee harkitsin aika paljon, muut linjat ei niinku ollu semmosii omia, mitkä ois kiinnostanu, mut sit kans mie yritin niinku sotee, ni ei sielkää ois ehkä ollu sitä niinku unelmalinjaa, ni sit mie aattelin, et ku lukion käy, ni sit on aikaa viel miettiä ja sit saa enemmän ovia auki, ku suorittaa sen. (Ira)

Se [isosisko] oli vaa, et lukioo kannattaa mennä, jos ei niinku tiää, mitä haluaa. (Ira)

Oli se sillei, ettei ne niin paljon amiksen puolet kumminkaan kiinnostanu. Oon miettiny, että jos palomieskouluun menis ehkä ni siihen tarvii lukion. (Allu)

Lukio-opintojen työläys verrattuna peruskouluun lienee yllättänyt opiskelijat. Keskeyttämisvaaran taustalla korostuu kasvanut työmäärä varsinkin silloin, kun peruskoulussa on pärjännyt ihan hyvin tekemättä juuri mitään. Opiskelijalla on saattanut olla päälle kahdeksikon keskiarvo peruskoulun päättötodistuksessa. Omien opiskelutaitojen sopeuttaminen uudenlaiseen opiskeluun vie aikansa.

... kyl siin aika paljo töitä pitää tehdä, enemmän ku peruskoulussa, et siinä oli ja on edelleen aika iso tottuminen ku peruskoulussa en niin hirveesti tehny siel töitä et niinku sai kokeet läpi, mut lukiossa joutuu tekemään paljo enemmän töitä. (Ira)

Joihinki aineisiin panostin kunnolla [peruskoulussa] ja jotkut tuli sillai laahaten perässä, mut tarpeeks hyvin kuitenkin. Ehkä pikkusen enemmän sellaisia kotona tehtäviä hommeleita ku mitä aattelin. (Emilia)

Kyllä mä jo tiesinkin, että pitäis enemmän hommia tehdä, jos meinais päästä, ja sitte ku ei ole välillä huvittanu ni on mennyt vaikeeksi. (Allu)

Sit rupes tulee tuo matikka vastaa ja sit tuli kaikkee muutaki vastaa ja oli jotenki niin paljon luettavaa, ettei mikään pysy päässä ja sit tuntu, et hukkuu sinne kirjojen alle. (Emilia)

Kolmeen [vuoteen] oon koko ajan tähänny, mut nyt jos jatkan, ni se kolme ja puol vuotta vois olla realistisempi, ettei tarttis olla sitä kuutta kurssia joka jaksossa. Se on oikeesti ihan liikaa minulle. Sit putoo kärelyltä vähän kaikessa ja sit rupee ahistamaan, mut jos on vähemmän, niin pystyy silleen keskittymään paremmin, ku ei oo hirveetä läksynlukuvuor-ta siinä. (Emilia)

Keskittymisvaikeudet ja stressi liittyvät myös tehtävien suureen määrään ja opiskelun työläyteen. Myös omista luonteenpiirteistä etsittiin syitä koulussa viihtymättömyyteen. Toisaalta jokainen heistä oli määrätietoinen ja peräänantamaton, eikä suunnitellut opintojensa keskeyttämistä tyhjän päälle jättäytymällä. Yksi heistä oli jo rakentamassa vaihtoehtoista polkua hakemalla ammatilliseen koulutukseen, mutta ei ollut vielä päättänyt, mitä tekee, jos tulee valituksi. Toinen oli päättänyt sinnitellä lukion loppuun jatko-opintoihin päästäkseen, vaikka ei aikonut osallistua ylioppilaskirjoituksiin.

Just viime jaksossa oli tää ruotsin kurssi, ni se oli sitä, ku mie olin niillä tunneilla, ni mie keskityin kaikkeen muuhun ku opiskeluun, ku ei vaan jaksanu olla ollenkaa. --- ajatukset ei vaan pysyny kasassa ruotsin kanssa. (Ira)

Helposti huomaa, et ajatukset on jossain viidensadan kilometrin päässä tuolla. (Emilia)

[Keskityin]Puhelimee, tai sit piirtelin vaa jotain vihkoon tai siis kaikkee muuta, miettii kaikkii asioita. (Ira)

Se on varmaan ihan luonnekysymys, koska mie oon tosi herkkä stressaamaan, et ei tartte olla iso asia, kun stressaa, ja sit on ihan jumissa, eikä pääse alottamaa, ja sit ku ei pääse alottamaa ni hommat vaan kasaantuu ja sit mie stressaan lisää, ja tulee semmonen kierre. (Emilia)

Välil miul on hirvee läjä tehtäviä sit mie viimesenä iltana alotan, kun siinä vaiheessa tulee semmonen tunne, et ne on niinku pakko saada tehtyy, ni kyl sen sit pystyy tekeen, mut sit jos on just semmone, et täs on vielä kaks päivää aikaa, ni sitä saa vielä vedätetty. Pitäs varmaa ruveta kaikkee vedättämää, et se on niinku huomenna, ni sit mie saisin sen tehtyä. (Emilia)

Kyl viimestään viimesenä iltana tulee tehtyä, vaikka ahistaa. (Emilia)

Se voi olla sellanen, tai sit se voi oikeesti mennä siihe asti, ettei saa mitään tehtyä siellä, käy vaikka nukkumaan, se on aika hyvä pakokeino. Ei jaksakaan lähteä mihinkään harrastuksiin, on semmonen tunne, että ei sekään sujuis sit. (Ira)

Kunhan on menny läpi, mut jos ei, vähä sillei tulee stressiä, ku pitää lukea uusintoihin. (Allu)

---sit me etittii just vaihtoehtoja, lukion vaihtamista ja sit jos hakis yhteishaussa sillo, ku se oli, et ois hakenu jonnekii muualle tai muuhu opiskelemaa, mut ei sit oikei ollu mitää hyvää. (Ira)

Mikäli opiskeltava aine kiinnostaa, suurikaan työmäärä ei haittaa. Kinbergin (2008, 97) tutkimuksessakin opiskelun imu toimi puskurina, olivatpa koetut vaikeudet mitä tahansa. Motivaation puute oli haastatelluilla yleistä. Aloitekyvyttömyys vaivasi, työhön oli vaikea tarttua.

Oli jotenki tylsää opiskella sellasta, mikä ei, niin historiastaki sellasta hirmu nippelitietoa, tarviiks sellasta mihinkää oikeesti. (Emilia)

Sellaset aineet, jotka kiinnostaa, ni niitä jaksaa sit seurata tunnilla ja lukee kotona, mut sit taas aineet, jotka ei kiinnosta, ni ne kirjat sit pölytyy jossain pöyällä ja niitä raahaa vaan kouluun mukaan.

Miulla on nyt lempparina psykologia, joka on ainut, mis mie oon pärjänny hyvin eikä sitä ole aikasemmin ollu. Se on jotenki tosi mielenkiintosta, erilaista, uutta. Ei ole vielä kerinnyt kyllästymään. (Emilia)

Jos se ei oikein tunnu omalta se opiskelu, niin sitte se jää hyvin vähäseks. Sillei mä olen yrittäny niiku koulussa panostaa, ettei tarttis kotona tehdä. Nii, että kun tänne kerta raahautuu, nii tekee hommat täällä sitte sillei, ettei kotona tartte. (Allu)

Varmaan se, kun ei oikein ite ole sellainen opiskeluintoinen, ni ajattelee jaksanko olla täällä, ja sitku olen vielä vähän erakkoluonteinen, ni ei ole tullu uusia kavereita, kun en kauheen helposti tutustu, ni ehkä sit sen takia. (Emilia)

Toisissa tai joissakin tilanteissa olen erittäin huolimatton ja kaikki menee iha sillei kuhan nyt läpi menee ja sit toisissa tosi tarkka, et pitää mennä just eikä melkein. Mut kuitenkin enemmän sellainen laiska, pitäis ehkä tehdä vähän enemmän kurjienkin aineitten kanssa ni pärjäis vähän paremmin ku ne jää aina vähän retuperälle. (Emilia)

Mikäli opiskelupaikkaa ei löytynyt mieluisasta lukiosta, saattoi ongelmaksi nousta pitkä koulumatka tai parhaiden kavereiden päätyminen eri kouluun. Koulu on mitä suurimmassa määrin sosiaalinen tila, joten siellä korostuu kavereiden puute ja itsensä

yksinäiseksi kokeminen. Samassa veneessä oleminen auttaa jaksamaan ja suoriutu-
maan paremmin myös opinnoista. Toisaalta koettiin rikkaudeksi se, ettei kaikilla kurs-
seilla ollut koossa sama porukka. Haastateltavillani ei ollut ongelmia suhteessa opetta-
jiin. Kurosen (2011, 22) mukaan ihmissuhteet, ilmapiiri ja kuulumisen tunne tekevät
koulusuhteesta joko hyvän tai huonon. Paju (2011, 48) puolestaan sanoo luokan ole-
van ”sosiaalisen tilan, jossa henkilöillä on positioita”. Ymmärrän sen niin, että jos
oppilas kokee asemansa luokassa hyväksi, hän myös viihtyy koulussa, ehkä opinnois-
saankin.

*Tää oli niinku viimeene hakutoive, mä jäin ilman opiskelupaikkaa aluks,
et on se [koulumatka] aika pitkä. (Ira)*

*Opettajat sillei niinku opettajat yleensäki, ei niistä kavereita hankita, ne
opettaa ja sillä siisti. (Emilia)*

Paremminki tietysti olis voinu viihtyä. (Emilia)

*No varmaan eniten se, että ei oo niit kavereita, ni sit mie oon aika paljon
yksin, kun ennemmin sitä on yksin, kuin mukamas vaan niinku jossain
porukassa sillai vähän ulkopuolisena, ni ei sit oo aamullakaa hirveesti
intoo lähtee kouluun ku joutuu oleen siellä yksin. (Ira)*

*Se on just sitä, mitä mie oon isän ja äitinki kans puhunu, et jos mie pää-
sen Kimpiseen, niin vaikuttaako se mitenkää miun opiskeluu, kun samaa
lukioo se on, mut miun mielestä sillä on niin iso vaikutus, vaikkei oo ees
samalla kurssilla ni se on kuitenkin välitunnit, ja kun tietää, et on kave-
reit koulussa, niin se niinku vaikuttaa. Ei oikeestaan oo niinkun, ky mie
uskon, et mie niinku viime kurssistakii mie oisin saanu hyviä numeroita
ja päässy läpi, jos ois ollut sitä motivaatiota kavereitten kautta jotenkii.
(Ira)*

*Oisko ollu sellanen vajaa kuukaus et meni sillai iha hyvin, ku oli innois-
saa, et alko joku uus vaihe, mut et sit niinku tajus, et on niinku iha yksin.
(Ira)*

*Varmaan se, kun ei oikein ite ole sellainen opiskeluintoinen, ni ajattelee
jaksanko olla täällä, ja sitku olen vielä vähän erakkoluonteinen, ni ei ole
tullu uusia kavereita, kun en kauheen helposti tutustu, ni ehkä sit sen ta-
kia. (Emilia)*

*Sellasta jännää, et ihmiset vaihtuu koko ajan. Oikeestaan se on ihan ki-
vaa, koska sit ei oo aina ne samat saamat siellä, jos on jotain ärsyttävii
ihmisii, ni ei tartte koko ajan olla niitten kans. (Emilia)*

Poissaoloja, lintsauksia tapahtuu syyttä ja hyvästä syystä. Pitkien pelireissujen väsyttämä lukiolainen saattaa ymmärrettävästi jättää aamutunteja väliin. Toisaalta hyvä

harrastus saattaa tuoda voimiakin koulussa puurtamiseen. Myös palkkatyön tekeminen opintojen ohessa tuli esille näilläkin lukiolaisilla. Vaikka jo pelkkä opiskelu on rankkaa, halutaan sen lisäksi tehdä muutakin.

Kun varsinaisia luvattomia poissaoloja rupeaa kerääntymään, on aina helpompi jättää menemättä kouluun tai lähteä koulusta pois kesken päivän. Väsymys vaikuttaa olevan lukiolaisen vakituinen seuralainen. Kinberg (2008, 98) korostaa, että uupumuksen takana saattaa olla muutakin, esimerkiksi masennusta. Hänen mukaansa on tärkeää huomata koulu-uupumus, koska se näyttää lisäävän myös muiden vaikeuksien kokemuksia.

Niitä oli aika kiitettävä määrä, tai ku mie en koskaan ennen oo lintsannu tai lähteny vaan pois koulusta, mut sit oli vaan jotenkii niin rankkaa, et ei jaksanu olla. Mie saatoin vahingossa nukkuu pommiin ja mennä vasta iltapäivällä tai sit olla vaan pari aamutuntia. (Ira)

Täl hetkellä kaksi kurssii on mitkä niinku, no siihe, se eka fysiikan kurssi, oisko ollu tokassa jaksossa, ni siihe ei hirveesti vaikuttanu se, etten ois ollu koulussa, vaan en vain ymmärtäny sitä, mut sit just viime jaksossa oli tää ruotsin kurssi, ni se oli sitä, ku mie olin niillä tunneilla, ni mie keskityin kaikkeen muuhu ku opiskeluun, ku ei vaan jaksanu olla ollenkaa ja sit mie en tainnu hirveesti olla niillä tunneilkaa sit loppupeleissä, et se oli aina siihe aikaa, et lähti niinku pois. (Ira)

On niitä aika paljo, kun pelejä oli, mutta nyt kun kausi on ohi ei enää niin. Kaudella varsinkii. (Allu)

Kun tullaa joskus yhen aikaan pelireissulta ja pääsee kahelta nukkumaa ja sitte on kaheksalta koulua, niin olen sillei miettiny, että aika turhaa se on mennä sinne nukkumaa sinne tunnille. (Allu)

On mulla pari sellasta kurssia. Ne jäi sitte kesken ja pitää käyä uudestaan. (Allu)

Siivoon lauantaisin Armadan Seppälää ja maanantaist perjantaihi Feninaa. Rahan takia ja muutenkii, et saa jotain työkokemusta. On se ihan kiva tunne, ku saa sen palkkalapun, et on tehny sitä työtä ja ansainnu ne rahat. (Ira)

Kyllä sitä on tullu aina säännöllisesti sallanen tunne, että ei jaksu eikä viiti lähtee, mut en koskaan ole tahallaan ollut pois. Joskus oon myöhästyny niin paljon, et skippasin sen tunnin kokonaan, mut se oli ihan vahinko. Olen hieman aamu-uninen. (Emilia)

Minulla jäi se kakkoskurssi kesken, kun tuli semmone tunne, etten voi mennä sinne. (Emilia)

Vaik täs on ollut parin kolmen viime jakson aikana semmone olo, et ehkä mä oon pois tai ehkä en, mut jos on semmonen olo, et jäänki oon yrittäny saada kaikki kurssit sillee kunnialla läpi ja mahutettua sellei tällekin vuodelle vaik olis voinu pudottaa melkein kaikki pois ja jäädä kotii nukkumaa, ni takaportti on sillei avoinna vielä. (Emilia)

Opiskelijoilla oli myös erilaisia oppimisen ongelmia, joista he toivat haastatteluissa esille lukihäiriön, taittovian ja jossakin tietyssä oppiaineessa ilmeneviä oppimisvaikeuksia. Kinbergin (2008, 92 - 98) mukaan erityisen huolestuttavia ovat nimenomaan vieraisiin kieliin ja matematiikkaan liittyvät vaikeudet. Hänen tutkimuksensa mukaan lähes viidesosa vastaajista koki vaikeuksia vieraiden kielten opiskelussa ja saman verran vastaajilla oli vaikeuksia myös matematiikan kanssa. Omat haastateltavani kokivat myös vaikeuksia kielten ja matematiikan kurssien suorittamisessa.

---varsinki niinku kieliin, kun ne on aina ollu vaikeita. Ei oikei ja sitte ku on lukihäiriö, nii jotenki ne ei vaan tartu päähän. (Allu)

Ku on vielä taittovikaa silmissä, ni niitä vaan tulee niin hirveesti niitä kirjotusvirheitä eikä osaa kirjottaa niin hyvin sitte. (Allu)

Enkku oli vaikeeta jo yläasteella ja lukiossa se on ollu tasaista puurtamista sillee, ei oikein tunnu, että oppis mitää. Siinä enkussakaa ku ei ole missään asiassa sillei niinku hyvä. Sanojaki tulee 500 lisää joka kurssissa, minä en ainakaa opi jos viiskytä sanaa niistä. (Allu)

Onhan se englanti semmonen jota aina vähä tartteis, mut se on aina ollu kurjaa ja menny huonosti, ni en ole koskaan tykänny siitä enkä tykkää vieläkkään, ni vaik siihe pistäis kaikkein eniten panostaa, nii jotenki menee sillai vähä ohi. (Emilia)

On se ku kaikki tärkeimmät menee huonosti, mut ku [matematiikka] ei vaan mene jakeluun. Mut siinäki joskus ku oppii jonku asian ni se unohtuu sit ku siirrytään eteenpäin, ja sit ku palaa takaisin, ni tuntuu, etten mie ole koskaan edes käyny läpi sitä asiaa. Pitäis varmaan tyyliin joka päivä laskee niitä laskuja, et jotai jäis päähä. (Emilia)

Opiskelutekniikassakin saattaa olla puutteita, vaikka siihen on opetusta saatukin. Mielisassa oppiaineessa ne samat opiskelutaidot kuitenkin riittävät. Saastamoinen ja Tanskanen (2011, 64) toteavat, että lukioissa oletetaan, että opiskelijoilla on jo peruskoulussa saadut opiskelutaidot, ja heidän oletetaan pystyvän itsenäiseen työskentelyyn.

Se riippuu niin paljon siitä aineesta. Toisissa tai joissakin tilanteissa olen erittäin huolimaton ja kaikki menee iha sillei, kuhan nyt läpi menee ja sit toisissa tosi tarkka, et pitää mennä just eikä melkein. (Emilia)

Iha lukemalla tai sit kirjottamalla tai omii semmosii tiivistelmii sillei ehkä parhaiten. Ei sitä tuukkaan käytettyä ku niissä kivois. Sen takia ne muut varmaan meneeki sillai kehnommin, ku ei jaksa sillai panostaa. Kuunteleminen on ehkä se huonoin sinälläään, koska sit jos jotain menee ohi, ni se menee ohi. Kuuntelu ei vissii toimi minulla oppimismenetelmänä. (Emilia)

Oon mie joskus alottanu, mut sit se lopetus ... mie en vaan hallitse tota. Puutteelliset oppimistekniikat tai jotain. (Emilia)

Onhan niistä pölötetty vaikka miten paljon, se on vaan jotenki...opon tunnilla ja muutenkin. Vuoden alussa kaikki opettajat piti sellasen opiskelutekniikkapuheen, rupes korvista jo tulee, mut ei sitä vaan silti osannut itteensä soveltaa, varsinki ku on just semmonen pää, muissaki ku kouluasioissa, et rupee helposti stressaamaan ja ahistamaan. (Emilia)

4.2 Opiskelijoiden kokema tuen tarve

Haastattelemani lukiolaiset eivät olleet neuvottomia opiskeluun liittyvien ongelmiansa kanssa. Heillä oli myös tukiverkostot, läheiset, joiden kanssa he voivat puhua asioistaan. Yhdelläkään heistä ei ollut ongelmaa päihteiden kanssa, joku oli täysin raitis. Myöskään peliriippuvuudesta ei ollut kysymys haastattelemini opiskelijoiden kohdalla. Opiskelun aiheuttamaan ahdistukseen etsittiin helpotusta muilla keinoin, kuten esimerkiksi liikunnan avulla. Joskus taas ongelmia yritettiin paeta nukkumalla.

Se on tavallaan se liikunta, et ku pääsee sillai salille tai muutenki treenaamaan, niin pystyy unohtaa koulun ja kaiken muun, ni sit mie oon aika ison osan päivästä niinku treenaamas vaan, et jos on mahdollisimman vähän niinku kotona ja paljon oikeestaan treenaamassa. (Ira)

No aluks en hirveesti puhunu, kun en tavallaa tienny, mitä se olo oli, ku ei oo aikasemmi koskaan ollut mitää ongelmii niinku koulun kanssa, mut ky nekin [vanhemmat] sitte huomasi, et kaikki ei oo hyvin ja rupes kyselee kanssa, ja sit mie kerroin, ja se rupes siit niinku avautuun, ja sit me etittii vaihtoehtoja, lukion vaihtamista, ja sit jos hakis yhteishaussa sillo ku se oli, et ois hakenu jonnekii muualle tai muuhu opiskelemaa, mut ei sit oikei ollu mitää hyvää. (Ira)

Kyl mie meinasin niinku, olikohan kolosjakso just menossa, mie aattelin niinku, etten sen jälkeen enää lukioo käy, mut sit äiti sano, ettei kannata jättää kesken, sit jos ei pääse mihinkää, ni sit se on niin vaikee jossain vaihees niinku palata taas opiskelemaan. Kyl mie olisin mont kertaa ha-

lunnu lopettaa kesken ja jäähä vaa ilman mitään opiskelupaikkaa, mut iskä ja äiti on aina sanonu, ettei se kannata, et se on sit jatkossa vaikeempi. (Ira)

Nyt olen vaan päättänyt ja miettinyt omassa päässä, että pitää hoidella se pois se päättötodistus. (Allu)

Jos kaljoille lähetää, ni ei kyllä viikolla ole lähetty, vaan lauantaina yleensä lähetää, jos lähetää. (Allu)

Ei ole ikinä kiinnostanu nettipelit sun muut. Aika moni kavereista kyllä tykkää pelata. Nukun vaikka päiväunet siinä välissä. (Allu)

--- sit se voi oikeesti mennä siihe asti, ettei saa mitään tehtyä siellä, käy vaikka nukkumaan, se on aika hyvä pakokeino. Ei jaksa lähtee mihinkään harrastuksiin, on semmone tunne, että ei sekään sujuis sit. (Emilia)

Opiskelijat olivat myös aktiivisia omien asioidensa hoitamisessa. Kaikki heistä olivat jo itse ottaneet tai aikeissa ottaa yhteyttä opinto-ohjaajaan, jonka kanssa on suunniteltu keinoja opintojen suorittamiseksi loppuun tai vaihtamista toiselle opintolinjalle. Opiskelijat eivät tienneet, olisiko heillä mahdollisuutta saada tukea opintojensa suorittamiseen. Joku ei osannut edes ajatella tukea omalle kohdalleen, vaan oli sitä mieltä, että eteenpäin on päästävä omin voimin, ottamalla itseään niskasta kiinni. Näin totesi Kalalahtikin (2007, 148 – 152): suomalainen yhteiskunta arvostaa tutkintoja ja vastuun ottamista omista valinnoista. Yksilöllistyminen on yhteiskunnan ihanne, ja se näkyy myös koulussa valinnaisuudessa ja yksilön menestyksen korostamisena, mutta vapauden vastapainoksi edellytetään osallistumista ja onnistumista.

Ei ny vissii oikeestaa mitää ihmeellistä. --- Kyl sitä [tukiopetusta] varmaan on, mut en mie usko, et mie sitä tartten, ku noi ois kumminki vaan, et jos niinku motivoituis ja asennoituu oikein. (Ira)

Opon kans on just mietitty näitä vaihtoehtoja, et niinku lukion vaihtamista ja muuta. (Ira)

On tääl joku semmone yleinen matikkakerho tai joku vastaava, onkos se nyt kerran viikossa. se on vaan aina ollu sellasessa ajassa, et mie en oikeen pääse siihe, se on jotenki tosi huono ajankohta. (Emilia)

Vois aikuislukiossa hoitaa ne kurssit pois, mutta en mä vielä tiää, miten se asia pitäis tehdä. Vois käyä juttelemassa opon kanssa. (Allu)

Oon mä sanonu, että mulla on lukihäiriö, mutta en tiedä, onko siitä tässä kurssissa tietoa. Näkyy se Wilmassa sitte. (Allu)

No en mä tiää, kai se on enemmän itsestä kiinni, että yrittää, mutta aika vaikeelta se tuntuu. (Allu)

Sellasisissa pienemmissä osissa olis, ettei tulis niin isossa klöntissä niitä asioita. Tai jotaki sillei. (Allu)

Kyl mie sillo oponki kanssa kävin keskustelemassa ja sit mie kävin tuol niiku kouluterkkaris. Mie en niinku käyny terkkarilla, eikä se ollu ku-raattori, mie en oo ihan varma, mikskä sitä kutsuttii, oisko ollu koppari tai tällane. Semmonen vieras termi, mut siel mie kävin vissii kaks kertaa ehkä. (Emilia)

Sai ainaki jolleki puolueettomalle ihmiselle puhua, joka ei ollu niin samoilla asenteilla niinku iskä, joka sanoi, että et mene lukioon, meiän perheestä ei o kukaan käyny. Se oli muuten osasy, miks mie halusin, ku se olis aika siistiä olla ainut. Äitiki oli sillee, et onkos tuo nyt ihan viisasta, et sie oo mikään lukioihminen, ni sit ne olis sellasella asenteella, että mitä mie sanoin, olisit kuunnellu. Oli kiva sit semmosen kans pohtii, joka ei ollu semmosella asenteella, et oma moka. (Emilia)

Just katottii niitä vaihtoehtoja mitä mie voin mennä ja mistä kursseista voin saada vaik hyväkslukuja. Tämmösisist niiku vaik äikästä ja tämmösisistä. Et sit ois valmiiks suoritettuja kursseja tuonne amikseen ja sit kattoo, miten se sujuis se vaihto. (Emilia)

On tääl joku semmone yleinen matikkakerho tai joku vastaava, onkos se nyt kerran viikossa. Se on vaa aina ollu sellasessa ajassa, et mie en oikeen pääse siihe, se on jotenki tosi huono ajankohta. (Emilia)

Silloin, kun kysymyksessä on diagnosoitu opintoja haittaava syy, kuten lukihäiriö, tukitoimiin on saatettu jo ryhtyä. Lappalainen (1999, 99 - 106) kirjoittaa jonkun yksittäisen ongelman, kuten oppimisvaikeuksien, voivan olla varhaisen merkin syrjäytymisvaarasta silloin, kun opiskelija ei pysty tiedostamaan ongelmiansa laatua tai ei kykene selviytymään ongelmistaan ilman tukea. Siksi Lappalainen korostaa varhaisen puuttumisen tärkeyttä: koulu voi joko syrjäyttää tai tukea selviytymistä. Haastattelemani nuoret pitivät kuitenkin niin vaikeuksiensa kuin niistä selviytymisenkin olevan kiinni lähinnä heistä itsestään.

Pilkottuja sanakokeita on, en mä ole muuta vissiin sitte saanu. --- kyllä mä nään sen sillei, ettei niistä pilkotuista sanakokeista ole hirveesti hyötyä, ja sillei vaikka jos niinku itelle tulee hirveesti kirjoitusvirheitä jos-sain esseessä, ni jos niistä vaikka rokotetaan, ni se on typerää. (Allu)

Esimerkiksi enkussa on tehty vähän pienempiä kokeita niinku viime kurssissa, kun kävin tekemässä uusinnassa, niin siinä oli vain ihan pari asiaa ja siitä sai viitosen. (Allu)

Noi [fysiikka ja ruotsi] ois vaan, et jos niinku motivoituis ja asennoituu oikein. (Ira)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tein tutkimukseni siitä, miten lukiolaiset itse kokevat opiskelunsa, sitä vaikeuttavat asiat, sekä tuen tarpeensa. Ihmisten oma kokemus on aina tosi, joten sen pyrin tutkimuksellani tavoittamaan. Mietin etukäteen, tulenko kohtaamaan haastatteluissa niin arkaluontoisia asioita, että niitä ei minulle välttämättä kerrota, vaan tarjoillaan sosiaalisesti hyväksytympi versio. Jäin kuitenkin siihen uskoon, että opiskelijat kertoivat oman käsityksensä siitä, miten he asian kokivat. Näinkin pienellä määrällä, kolmella haastateltavalla esille nousi paljon samantyyppistä aineistoa, kuin mihin olin perehtynyt jo asiaa taustoittaessani.

Tarkoitukseni oli siis hankkia tietoa lappeenrantalaislukiolaisten ongelmista ja tuen tarpeesta mahdollista lukiopajaa varten. Lappalainen (1999, 106) summaa, että jokaisen oppilaan erityisen tuen tarpeet ovat yksilöllisiä ja kokemukset subjektiivisia. Haastattelemiä nuoret kertoivat sekä psyykkisistä ongelmistaan (yksinäisyyden kokemus, ahdistuneisuus), että eri oppiaineisiin liittyvistä oppimisvaikeuksistaan.

Päällimmäiseksi itselleni jäi omineen selviytymisen periaate, joka haastattelemillani lukiolaisilla tuntui olevan. Vaikka he tavallaan puolustautuivat, selittivät eri tavoin sitä, miksi he pärjäsivät joissakin aineissa niin huonosti, että jopa lukion keskeyttäminen oli yksi vaihtoehto, he kuitenkin vakuuttivat, että rästissä olevat kurssit oli mahdollista suorittaa, kunhan vain ottaisi itseään niskasta kiinni. He näkivät kuitenkin tukitoimien mahdollisuuden mm. lukiopajan muodossa tarpeellisena muiden kohdalla. Tällaiseen ajatteluun vaikuttaa todennäköisesti se, ettei minkäänlaista tukiovetusta ole pidetty lukio-opintoihin kuuluvana.

Nuorten kommenteissa lukiopaja nähtiin siis tarpeellisena ja he alkoivat välittömästi ideoida, millaista toimintaa siellä voisi olla. Näissä ideoissa toivottiin, että tekeminen olisi jotakin muuta kuin lukemista, lukemista ja lukemista. He myös olettivat, että pienryhmässä alkuun pääseminen ja aikaansaaminen olisi helpompaa kuin yksin. Kuronen (2011, 51) kirjoittaa, että opiskelumaailmassa kilpailu ja sitä myötä tuen tarve on kasvanut. Kurosen mukaan vaihtoehtopedagogialle on tilausta. Myös Saastamoisen ja Tanskasen (2011, 58 – 61) opinnäytetyössä todettiin kyselyyn vastanneiden opettajien mielestä pienryhmätoiminnan olevan tarpeellista lukio-opiskelijoille. Sopivia sisältöjä tällaiselle kolmannen sektorin tarjoamalle toiminnalle olisivat heidän mukaansa mm. sosiaalisia taitoja tukevat prosessit, vuorovaikutustaidot, opintojen aikataulutus ja opiskelutekniikoiden opiskelu.

Miten arvioisin itse opinnäytetyötäni? Validiteetti on tutkimuksen tekemisen ja tulosten pätevyyttä ja mielekkyyttä. Pieleen mennään, jos tutkija kysyy vääriä kysymyksiä ja näkee asioita väärin. Mutta koska laadullinen tutkimus ei pyrikään yleistettävään tietoon, luotettavaksi tutkimuksen tekevät uskottavuus ja vakuuttavuus. (Hirsjärvi ym. 1997, 213 – 215.) Omassa työssäni pelkäsin, että asia on jotenkin liian lähellä itseäni, jolloin kuuntelisin haastateltaviani vain siltä osin, kuin he vahvistavat omia käsityksiäni, ja analyysini jäisi vain haastateltavieni puheen lainaamiseksi. Pyrin paneutumaan asiaan huolellisesti.

Yleinen käsitys on, että työn luotettavuutta on arvioitava kaikissa vaiheissa laadullista tutkimusta tehtäessä. Laadullisen tutkimuksen tekijältä vaaditaan sisua ja todellista kiinnostusta tutkimukseen. Ainakin jälkimmäisen osalta olen valinnut oikean aiheen, sisukas tiedän vain itse olleeni, sillä työn ohella opiskelu on rankkaa. Etenkin pitkien taukojen jälkeen työhön uudelleen tarttuminen oli vaikeaa.

Kriittisiä vaiheita ovat tutkimuksen kaikki vaiheet, mutta tutkimuksessakin hyvin suunniteltu on puoliksi tehty. Aloittelijana juuri se suunnittelu oli kaikkein vaikeinta. Alasuutari (2011) huomauttaa, että laadullisen tutkimuksen näkökulmasta pahin on ohi, kun tutkimuskysymykset ja joskus vastausvaihtoehdotkin ovat tiedossa. Alasuutarin mielestä tutkimusprosessi ymmärretään liian suppeasti ja liian selvärajaisina jaksosoina, kun sen sijaan vaiheet lomittuvat toisiinsa. Omalta kohdaltani voin sanoa, että tutkimusprosessi oli kaikkea muuta kuin selvärajainen. Seilasin edestakaisin, ja vain ohjaajani ansiosta pääsin ylipäänsä satamaan. Tämä on minun tutkimukseni, minun

versioni. Joku muu tai itsekin joskus muulloin, olisin saanut aikaan erilaisen työn samojakin henkilöitä haastatteleamalla.

Keskeyttämisvaarassa olevien tavoittaminen on erityisen tärkeää tietenkin jokaisen ainutkertaisen yksilön kannalta, mutta myös yhteiskunnan takia. Pienenevistä ikäluokista tarvitaan jokainen kynnelle kykenevä veronmaksajaksi. Tiedän tapauksia, joissa ylioppilaskirjoitukset olivat onnellisesti takana, mutta opiskelijoilla oli muutamia kursseja suorittamatta. Ainakin niissä tapauksissa itse kullakin huoli heräsi liian myöhään, ja opinnot venyivät tai keskeytyivät. Jotkut tietämistäni tapauksista keskeytivät lukio-opintonsa jo yli kymmenen vuotta sitten, eivätkä ole opiskelleet mitään sen jälkeen. Tämän takia pidän tärkeänä erilaisten tukimuotojen tarjoamisen vielä opiskelijoiden ollessa koulun kirjoilla ja siten tavoitettavissa. Myös Myrskylä (2012, 2) kirjoittaa, että mitä kauemmin nuori on syrjäytynyt, sitä epätodennäköisemmin hän myöhemminkään suorittaa mitään koulutusta. Seurantatutkimus keskeyttäneiden myöhemmistä vaiheista varmasti vahvistaisi tukitoimiin ryhtymisen tärkeyttä.

LÄHTEET

Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Bandura, Albert 1997. Self-efficacy: The Exercise of Control. New York: W.F. Freeman and Company.

Broady, Donald 1986. Piilo-opetus suunnitelma. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.

Fishbein, Siv & Folkander Mona E. 2008. Reading and writing ability and drop out in Swedish upper secondary school. *European Journal of Special Needs Education* 15(3), 264-274.

Gretschel Anu, Paakkunainen Kari, Souto Anne-Mari & Suurpää Leena (toim.) 2014. Nuorisotakuun arki ja politiikka. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 150. Verkkojulkaisuja 76. PDF-tiedosto. Luotu 15.4.2014. Luettu 26.4.2014.

http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/nuorisotakuun_arki_ja_politiikka.pdf

Harinen, Päivi & Halme, Juha 2012. Hyvä, paha koulu - Kouluhyvinvointia hakemassa. PDF-tiedosto.

http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/Hyva_paha_koulu.pdf. Luotu 16.11.2012. Muokattu 19.11.2012. Luettu 25.7.2013.

Harju, Aaro 2003. Yhteisellä asialla. Kansalaistoiminta ja sen haasteet. Kansanvalitussseura.

Hautamäki Jarkko, Säkkinen Teppo, Tenhunen Marja-Liisa, Ursin Jani, Vuorinen Jukka, Kamppi Päivi ja Knubb-Manninen Gunnel. Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulutuksen näkökulmasta. Julkaisu nro 59. PDF-tiedosto.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara Paula 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Jackson, Philip W. 1968. Life in Classrooms. New York: Holt, Rinehart & Winston

Kalalahti, Mira 2007. Opiskeluympäristöstä koulumyönteisyyttä? Julkaisussa : Kasvatus. 38, 5, s. 417-431.

Kinberg, Tuuli 2008. Lukiolaiset erityisen pedagogisen tuen tarvitsijoina. Pro gradu-tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Erityispedagogiikka. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/19188>

Kirjavainen, T. 2009. Essays on the efficiency of schools and student achievement. Helsinki School of Economic. Government Institute for Economic Research. Publications 53. Helsinki: Oy Nord Print Ab. http://www.vatt.fi/julkaisut/uusimmatJulkaisut/julkaisu/Publication_6093_id/834 Viitattu 27.8.2009.

Kivirauma, Joel 1995. Koulun varjossa. Entiset tarkkailuoppilaat kertovat koulukokemuksistaan. Jyväskylän yliopisto. Research reports / Department of Special Education.

Koistinen, Matti 2010. Nuorten hyvinvointi, opiskelu ja opinto-ohjaus erityisen koulutustehtävän saaneissa lukiossa.

Komonen, Katja 2007. Puhuttu paikka. Nuorten työpajatoiminnan rakentuminen työpajakerronnassa. Mikkelin ammattikorkeakoulu. A: Tutkimuksia ja raportteja – Research Reports.

Komonen, Katja 2001b. Työn moraalista koulutuksen moraaliin. Teoksessa Kuure, Tapio (toim.). Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisoasiain neuvottelukunta/ Stakes. Nuorisotutkimusseuran julkaisu 16 / Nuoran julkaisu 19. Helsinki.

Korja, Minna 2012. Toiminnalla tutuksi – lisäarvoa ryhmäytymisellä nuorten ryhmille. Opinnäytetyö. PDF-tiedosto. www.theseus.fi.

Koulutukseen hakeutuminen. HTML-tiedosto. Koulutustilastot. Tilastokeskus 2012. http://www.stat.fi/til/khak/2011/khak_2011_2012-12-13_tie_001_fi.html

Koulutuksen keskeyttäminen. Tilastokeskus 2013. PDF-tiedosto. https://www.tilastokeskus.fi/til/kkesk/2011/kkesk_2011_2013-03-20_fi.pdf

Kouvo, Anne; Stenström, Marja-Leena; Virolainen, Maarit & Vuorinen-Lampila, Päivi 2011. Opintopoluilta opintourille. Katsaus tutkimukseen. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslauseita 42. Jyväskylä. PDF-tiedosto. <http://ktl.jyu.fi/img/portal/20810/G042.pdf?cs=1308212166>. Luotu: 10.6.2011. Luettu 1.8.2013.

Kuivalainen, Sini 2011. ”Ku sais vaa sen koulupaikan”. Laptuote-säätiön nuortenryhmien merkitys koulupudokkuuskierteen katkaisussa. Opinnäytetyö. www.theseus.fi.

Kuronen, Ilpo 2010. Peruskoulusta elämäkouluun. Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkulusta peruskoulun jälkeen. PDF-tiedosto. Luotu: 28.5.2010. Muokattu: 4.6.2010. http://ktl.jyu.fi/img/portal/17787/Tutkimuksia_26_netti.pdf?cs=1275980650

Kuronen, Ilpo 2011. ”Mun kompassin neula vaan pyörii”. Keskeyttämiskokemuksia ammatillisesta koulutuksesta. PDF-tiedosto. Muokattu: 9.3.2011. http://ktl.jyu.fi/img/portal/19837/G041_verkkojulkaisu.pdf

Laine, Kaarlo 1997. Ameba pulpetissa. Koulun arkikulttuurin jännitteitä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Lappalainen, Kristiina 1999. Yläasteelta eteenpäin – oppilaiden erityisen tuen tarve siirtymävaiheessa peruskoulusta toisen asteen koulutukseen. Teoksessa Kuorelahti & Viitanen (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Opetusministeriö, nuorisoasiain neuvottelukunta : Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Lappeenranta. www.lappeenranta.fi. Luettu: 26.4.2014.

Laptuote-säätiö. www.laptuote.fi. Luettu: 26.4.2014.

Lastensuojelulaki 2007. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070417>

Lukiolaki 1998. HTML-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980629#L1P2>. Luotu 8.1.2013. Luettu 1.8.2013.

Mattila, Risto 2006. TV-uutistoimittajan ammattitaitovaatimukset printtimediasta sähköiseen vaihtaneen toimittajan silmin. Jyväskylän yliopisto. PDF-tiedosto. Luotu: 18.4.2006.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8566/URN_NBN_fi_jyu-2006219.pdf?sequence=1

Metso, Veera 2008. ”Se koulu oli tavallaan pakko jättää” – Nuorten mielenterveysongelmat ja toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos, erityispedagogiikka.

Mikkola, Sirkku 2010. Mihin suuntaan lukiokoulutusta tulisi kehittää nuorten terveyden tukemiseksi? Artikkelit Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2010: 146 – 149.

Mustonen, Senja 2013. Sukupolvien kohtaaminen: työpajatoiminnan keinoin. Opin-
näytetyö. www.theseus.fi.

Myrskylä, Pekka 2012. Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Eva Analyysi. Elinkeinoelämän valtuuskunta. PDF-dokumentti. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>. Luotu 30.1.2012. Luettu 22.1.2014.

<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>

Mäki-Ketelä, Juha 2012. Kiskot vievät elämään – ammatillisessa ja koulutuksellisessa marginaalissa elävien nuorten erilaisia elämänraiteita. Kasvatustieteen alan väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto. PDF-tiedosto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-93-1388-4>

Numminen, Ulla; Jankko, Tuire; Lyra-Katz, Anna; Nyholm, Nina; Siniharju, Marjatta & Svedlin Renata 2002. Opinto-ohjauksen tila 2002 - Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheissa. Opetushallitus. PDF-tiedosto. http://www.oph.fi/julkaisut/2002/opinto-ohjauksen_tila_2002

Nuorisotakuu 2013. <http://www.nuorisotakuu.fi/nuorisotakuu>. Luettu: 17.3.2014.

Opetusministeriö 2008. Suomen koulutusjärjestelmä kansainvälisessä vertailussa. Opetusministeriön politiikka-analyysejä 2008:4. PDF-tiedosto. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/pol04.pdf?lang=fi>. Helsinki. Luotu 20.11.2008. Luettu 2.8.2013.

Opintojen keskeyttämisen vähentämisen toimenpideohjelma. Keskustelumuistio 8.2.2007. Opetusministeriön monisteita 2007:2

Opinto-ohjauksen kehittämishanke. HTML-tiedosto. http://www.lappeenranta.fi/Suomeksi/Palvelut/Koulutus_ ja_opiskelu/Opinto-ohjaus/Lukiokoulutus/Opinto-ohjauksen_kehittamishanke.iw3. Muokattu: 9.8.2013.

Paju, Petri 2011. Koulua on käytävä. Etnografinen tutkimus koululuokasta sosiaalisena tilana. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 115.

Puuronen Vesa, 2006. Nuorisotutkimus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 15.4.2014

Saastamoinen, Minna & Tanskanen, Sirja 2011. Opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tarve Joensuun Normaalikoulun lukiossa. Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyö. Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä Olen Tärkeä –projekti.

Takala, Mikko 1992. Kouluallergia – yksilön ja yhteiskunnan ongelma. Väitöskirja. Tampereen yliopiston kasvatustieteen laitos. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Tinto, Vince. 1975. Dropouts from higher education: A theoretical synthesis of the recent literature. *A Review of Educational Research* 45, 89-125.

Tuijula, Taina 2011. ”Jos tietää, mitä haluaa”. Seurantatutkimus lukio-opiskelijoiden itsesäätelystä, opiskelun kulusta ja odotusten toteutumisesta. Väitöskirja. PDF-tiedosto. Muokattu: 24.10.2011. Luettu: 8.8.2013. <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/72128/AnnalesC316Tuijula.pdf?sequence=1>

Vahtera, Sirpa 2008. Psykkinen hyvinvointi ja opintomenestys lukiossa. Artikkelinä Nuorisotutkimus 4.2008 Koulutus ja läheistuki. s. 52 - 65.

Vahtera, Sirpa. 2007. Optimistit opintiellä. Opinnoissaan menestyvien nuorten hyvinvointi lukiosta jatko-opintoihin. Jyväskylän yliopisto. PDF-tiedosto. Muokattu: 12.11.2012. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13317/9789513929046.pdf?sequence=1>

Williams, Aino 2013. ”No kyllä mä varmaan pärjänny oisin, mutta varmaan vähän heikommin vaan”: lukion erityinen tuki opiskelijan näkökulmasta. Erityispedagogiikan pro gradu –tutkielma.

Ziehe, Thomas 1991. Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

LIITE 1. Haastattelurunko

TAUSTATIEDOT

- Opiskelijan sukupuoli, ikä
- Perhetausta

LUKIOON HAKEUTUMINEN JA LUKIO-OPINNOT

- opintojen sujuminen peruskoulussa?
- mitkä tekijät vaikuttivat eniten lukioon hakeutumisessa?
- koulun/lukion merkitys?
- onko opiskelu vastannut odotuksia?
- miten kuvailee itseään opiskelijana?
- koulumenestys?
- sosiaaliset suhteet kavereihin/opettajiin?
- poissaolot?
- mikä tuottaa haasteita ja miksi?
- miten reagoi/on reagoinut haasteisiin?
- tekemättömät kurssit, pakollisia vai ylimääräisiä
- mitkä tekijät ovat vaikuttaneet opintojen etenemiseen

TUKITARPEET

- keneltä, miksi, mihin ja millaista tukea saanut opintoihinsa?
- keneltä, miksi, mihin ja millaista tukea opintoihinsa toivoisi?
- miten kokenut saamansa tuen, sen merkitys?

LÄHITULEVAISUUDEN SUUNNITELMAT

- keskeyttämisaikeet, mitä suunnittelee tekevänsä, jos keskeyttää?
- millaisia muita ratkaisuvaihtoehtoja näkee tilanteessa?

LUKIOPAJA

- mitä toivomuksia pajaopinnoille
- ryhmä- vai yksilöohjausta
- opiskelumenetelmät